

UNIVERSITETI I SHKODRËS
"LUIGJ GURAKUQI"
BIBLIOTEKA

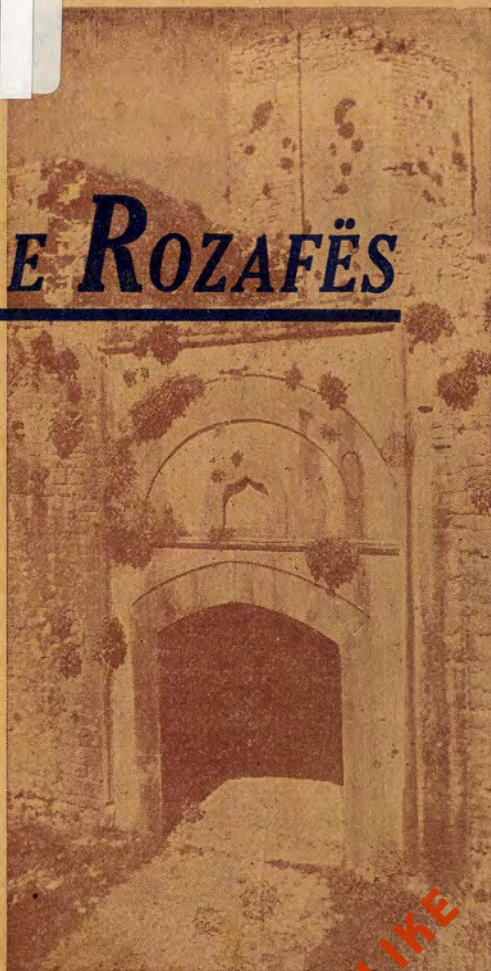
4337

ATJË, NËN HIJEN E ROZAFËS

Tregime

NGA

INJAC ZAMPÜTTI

MAIL MAL' OSMANI, ROFONJËS - TIRANË

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

891.983-32

A 3 F
25

Atjë, nën hijen e Rozafës

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

INJAC ZAMPUTTI

*Atjè,
nën hijen e Rozafës*

— TREGIME —

ISMAIL MAL' OSMANI, BOTONJËS — TIRANË

1941

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

*Të drejtat e ribotimit, të përkthimit e adaptimit
i rezervon Autori*

Shtypur në shtypshkronjën « Tirana » në Tiranë

NANËS SEME

QI

MË PËRKUNDI

NË

DJEP DRUNI

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Paraqitje

Brojë, brojë...

Athue këndonte kështu Rozafa e bukur atë nadje të mbrame e të parë për 'të? Nuk e di: sot këndojnë bijat shkodrane, bijat e Rozafës. E thonë se kangët ma të bukurat ja mëson fëmijë në djep nana.

Oo, oo...

Asht një brimë dhimbe. Asht përcjellse e të përkundunit. Asht edhe përcjellse vallesh.

Athue nana asht njëq mizore sa me i dëftue me më të parat fjalë fëmijë së vet se ka lë për në hijekë? A ndoshta qan e lëshon brimë ajo për dhimba të fëmijë së vet? Apor dhimba, të përkundunit e vallja janë një?

Hovi i madh, hovi i vogël...

Kështu është jeta. Edhe nëpër Shkodër shkon e vjen. Sikurse shkon e vjen gjithkund. Ka pasë në Shkodër hove të mëdha, por sa janë të voglat. Të mëdhajat njihen lehtësisht, por të voglat kush njihet?

Gur-gur, bahet mur.

Por edhe prej muresh bëhen grumbuj gursh. E ndër mure të rrenueme, e mbi grumbuj gursh rrijnë sorrat e korbat. Sorrat e korbat janë të rrenueme: shenj zije e mjerim.

Ndimò Zot!

Ke me ndimue? Kush me ndimue?

I lypë ndimue dheuesi të dhunuesit, mohuesi të mohuesit.

Qaje Zot të kegen!

Të kegen ta do ta qajmë na, jo Zoti. Zoti e ka qam një herë. Cashti na perket ne.

Ik prej shiut e bje në breshen.

Kur don gjitha me shtrye, bjen breshen. Por breshni asht shenj i mirë: qet motin. E vërtetë se breshni merr me vedi bimën e re. Por kush na siguron se të gjithë ajo bimë do të dilte e mirë? Ma mirë të shkojnë të rij e të mirë se pleq e të këqij. I riu i mirë qahet një herë: shkon i dekuni me një vaj; por plaku i keq len vaj mbrapa.

Shkon i njomi nepër të that...

Asht ma mirë se me shkue i pjekuni nepër të that.

Endu sh' endu...

Si fjetet e pelhurës ndër gozhda të murit. Si meqiku në pelhurë. Por mbas do kohe puntorja qi endë, ashtu edhe meqiku, e lanë gjurmën e vet: të tanë ajo rrugë qi kanë ba qet yrnekun.

Yrneku asht një fjalë turgishte, por tashma asht edhe fjalë shkodrane.

S' ka yrnek don me thanë se s' e ka shogin.

S' ka yrnek don me thanë se asht njeri për seri. Sikurse një yrnek pelhure i gabuem, ku mungon ndo' i gisht a ujcë, në daç në të gjatë, në daç n' ind.

S' e ka shogin don me thanë se nuk asht kush si aj. Por në veshtrim të mirë: sikurse yrneku ma i plotsuemi i bohçes së nuses ma së bukur në një ditë darsme...

Siellet vallja rrotull - oo...

Sikurse siellet mendimi, sikurse fjala, sikurse shkrimi, sikurse jeta.

Në fund të fundit gjithshka përmbledhet në një valle. Në valle të paskaj, por të caktueme gjithkund njisoj, qi siellet për rreth njëj qandre, pse asht rrotull.

Cili është djepi i im?

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Krisen disa pushkë dhe shungulloi mali gjithkahë për rreth. S' ngjati shum e prej njes maje në të tjetrën — markonigram malcuer — jehoi zani i malcorit: «Oo, ç' është pushka more?».

E në këtë mënyrë e tanë malcija e muer vesht se vrane një djaloç n' atë katund dhe u dha zani se familja e vrasit, gjinija e tij, katundi i tij, mbarë bajraku i tij kishin ra në gjak.

Qe shkajku ma i zakonshmi për të cilin — në të kaluëmën — një plak me një plakë dhe disa fëmijë për dore bijshin në qytet, ku, tue kerkue me i hikë deri diku ndjekjes së gjakut, ngulshin banimin.

Qe shkajku për të cilin kishte xanë vend në Shkodër Dedë Shpendi me plakën e vet, me një djalë e një vajzë.

Njeri shum i urtë, plak katundi aty në vend të vet, i pëvetun dhe i nderuem, Dedë Shpendi nuk kishte pritue të braktisë tokën, shtëpinë vendin e vet, veç për të shpëtue prej dorës amarrse djalin e vetun në të cilin mbshtetej e gjithë shpresa e trashigimit t' emënit e të burris së tij. Dashunija atnore pat ngadhënjim në këtë rasë në dashunin e dokave që e lypshin burrin në vendin e vet për t' i ndejë me sy haptë anmikut që këqyrte të marrë gjahun. Dashunija atnore ngadhënjel mbi dashunin për nderë e për nam që Deda kishte fitue me urtin e vet në të gjithë malcin. Dashunija atnore e bani Dedën të mirrej në qytet me një të vendlë dhe të merzitshme, në vend se me leue zot në gja të vet në mal. Por munda i u dulle i lëhtë dhe i ambël, porsi munda i bletës që vet mjalte për kë të pushimi, mbassi Sokoli rritej i urtë dhe puntur. Kështu erdh koha t' i apë ndimë familjes — pa pritunë tridhet vjetat e djelmo-

çavet t' universitetevef të sotshme — Sokoli, dymbëdhjetë vjeç tue qenë e fitonte bukën e vet, e diçka i tepronte edhe për konak, tue punue ndër terzi. Zotnija i dugajës e donte dhe e çmonte Sokolin, e Dedës i thanë se shpejt djali i tij do t'a nxente *zatinin* dhe se do të dilte terzi i mirë.

Mundin e djersën, mallngjimin për tokë e për katund të vet, të lanunit mbas dore të nderës e të namit, gjithshka Deda kishte harrue tue u kënaqë për mirërritjen e Sokolit.

Dhe, kur Deda i a pau gjasën, i kerkoi plakës së vet një parë uratë dhe me 'to në xhep vojti në shtëpinë qi ka ditë kishte caktue, ku rritej puntore e shtëpijake — pors i thnegla qi nuk del shtëpije veç për punë e për jetesë — vajza qi kishte da me e lypë për nuse të djalit. Atje në shtëpi të vajzës u krye fejesa: tue qenë se Sokoli tashma ishte ba një puntuer ndër ma të mirët, sikurse e kishte parafolë mjeshtri, aqë sa me e kerkue çdo mjeshter, dhe tue qenë se ishte rritë i urtë sikurse kishte premtue që në fillim, prindja e vajzës nuk paten kurrnji pengim por, tue pie kafën e *shyqyrit* pranue uratët e shenjit.

Edhe këjo fejesë u krye sikurse u kryene të gjitha fejesat deri dje, pa dijenin e t' interesuemëvet të cilët kondendoheshin për çkado qi të kryejshin e të caktojshin ata qi na e duen të mirën ma fort se i a duem na vedit.

Mbas fejesës martesë, dhe mbas martesës u ndigjuen në shtëpinë e lume vajet e para qi nisen prej djepi: lajmuesë se mjerimet nuk i bjen vetem vdekja.

Nusja duel për qef të burrit dhe, shka është ma mirë, për qef të vjehrrijvet. Jeta nuk mund të kerkohet ma e ambël as me ma të mira se sa e kishte ajo familje malcore e cila tashma kishte nisë të marrë fytyrë shkodrane: çakçirëvet të vjetruem të Dedës u rrijshin për bri brandavekët e rij të Sokolit; xhubletës s' arënueme të vjehrrës i rrinte ngjat xhybja e nuses e ngrime në gajtana...

Por...

Në qiellën e kthiellte e të pa re shpesh ndodhë se shihet rrëfeja: është shenji se dy atmosfera kanë rrymë të ndryshme dhe nuk mund t' unjisohen pa marrë njena shka ka tepri tjetra.

Dy lloje veshe në një familje: dy mendesi të ndryshme qi mund të pajtohen vetem me një të shkrepme rrëfeje. Dhe rrëfeja mërrijti: çakçirët gjindeshin te votra porsa të binte muzgu i mbramjes, ndërsa brandavekët kerkojshin vendet e shoqnis edhe mbassi të binte terri... (Në këtë mënyrë u cel rruga e orëvet të vona të jetës së natës ku enden sod... pantallonat!).

Një mbramje Sokoli u vonue jashtzakonisht dhe Deda ishte merzitë tue e pritë. Por ma teper se merzija e kishte idhënue puna se Sokoli ka fillue tash disa kohë të veprojë krejtë mbas qefit të vet, pa ja vu veshin fjalës e këshillit të babës. Jo se Sokoli kishte marrë rrugë të keqe, jo, por nuk binte gjithkund në godi me mendesin e t' et. E këjo punë e kishte vra shumë zemrën e Dedës i cili, me gjithse në qytet, kerkonte qi i biri të ndiqte zakonin e në levëf ku plakut nuk i kundershtohet, ku plakut ven gjithkund kryet e vendit: në voter e në bise të.

Kur mbërrijti në shtëpi atë mbramje Sokoli dhe hyni n' odën e zjarmit, ku zakonisht familjet e fjeshta mblidhen për gjith ne mbramje, gjet babën e vendit mbi jestek në krye të votrës (sa për kryet e vendit në voter e kishte mbajttë gjithmonë) me karrish në gojë tue thithë duhan; nanën n' anë tjetër të votrës tue perzie me lugë drunë do mish-e-lana qi ishin tue zie; nusën me djep për bri, ndejun në gjatë të vogël e cila u çue në kambë porsa shoqi përshëndeti: «Mbramja e mirë».

Përshndetjes vetem grat i u përgjegjen: «Mirë se vjen».

Plaku, pa qe syt, tue vjue së pie mi duhan, pa folë të madhe, me urtin q' e donte në shenj, nuk tha tjetër se këto fjalë qi kishte peshue mirë: «Teper vonë, more Sokol!».

Vetem këto fjalë, të folura prei plakut me plot

kuptim, e bane Sokolin të mendojë se baba nuk mund ta duronte ma ketë jetë dhe se, sonte për herën e parë, donte me i thanë me ato pak fjalë shumë të tjera që nuk foli: «Unë kujtova se të rrita për voter, për babë e për nanë, për fëmij e për grue, por qenkam rrejftë!».

N' ata të parë Sokolit i u ndez fytyra dhe desht me i përgjegjë randë babës. Desht t'i thonte qartas se aj tashma nuk ishte fëmij, se e kishte do të drejtë me e ba qefin e vet, se nuk mund të duronte qortime kësi lloji... Por, tue shtie në punë urtin e trashigume prej babës, pa e veshë me fjalë t' egra e kote dramën që ishte tue u zhvillue dhe mund t' u shndrronte në tragjedi, nuk foli tjetër por: «Ani, more babë, na e bajmë ndryshej!». Edhe, tue kapë djepin ku fëmija kishte ra në gjumë — tue ja lanë për një herë kujdesin të tjerëvet për sa u përket hallevet të jetës — i bani shenj së shoqes që t' a ndiqte, dhe duel n' odë tjetër.

Plaka te votra ndigjoi një gacë tue u fikë: ishte lodja e sajë që kishte ra mbi 'te ndërsa perziente darkën. Plaku nuk luejti vendi as nuk foli: tymi i cingares kishte marrë trajtën e njëj kulshedre që donte me e perpi.

* * *

Sokoli me të shoqën e me fëmij ka xanë vend në një shtëpi tjetër, në një tjetër lagje. Dhe kanë kalue disa muej (dy ase tre) që se janë nda prej pleqvet. Kanë kerkue e kanë gjetë miqsina tjera sa më pasë me ke t' a kalojnë kohën, por pagjën e votrës e kanë lanë në shtëpin ku u martuene.

Deda me plakën mblidhen te votra si zakonisht, por mungon djepi dhe vaji që del prej tij për të tregue se jeta nuk mbaron me vdekje e se ndër nipa trashigohet e perjetsohet emëni.

Të gjithë të njohtunvet u kishte ra keq për këtë dasi. Ishte një shmangëje rregulle që bajshin për këtë familje të ndershme, mbassi zakonisht të njohtunit gëzohen për të keqën e kuej dhe mundohen t' a keq-

sojnë... U munduen të gjithë me u a mbushun mendën Dedës e Sokolit: nder 'ta ishte vishtirsija pse sa për gra puna ishte e kryeme, ato nuk kishin ndonji të keq, por s' qe punë me i pajtue. Ndoshta Sokoli pranonte pajtimin, por Deda ishte mende-ngulun e s' qe kush me e thye.

Shka nuk mujten t' afermit e miqsija, mujti zemra.

Ishte nata e Këshndellavet: kremtje votre në kujtimin e familjes së Grazhdit.

Në shtëpin e Sokolit, si është zakoni ende ndër familjet tona, kishin ardhë me e kalue këtë Natë dy burr e grue kojshi, edhe ata me një fëmij në djep që e kishin pru me vedi pse nuk kishin kuej me ja lanë. Dy djepat rrijnë tue u përkundë prej nanavet që kanë nisë bisedë e flasin përmbi nuk, e dij sa fejesa që ishin krye ndër ato ditë, ndërsa burrat me raki e meze përpara rrijnë edhe ata tue kuvendë përmbi s' dij sa ushtri që ka çue Nemeja në kambë...

Kur qe, po çelet dera e odës së zjarmit, dhe do duket papritmas Dedë Shpendi, kurr ma i madh me shëm (pse madhnin e falë pagja e zemrës), me ata mustakë të bardhë që mbulojnë do buzë prej kanë do të dalë fjala e pagjës dhe e dashunis.

Çuditet djali, çuditet e reja, çuditet miqtë. Çohen të gjithë në kambë dhe duen me i lëshue vend plakut.

Por Deda, pa folë me kurrnjën, ecë nëpër odë dhe drejtohet kahë dy djepat që deri atëherë ishin tue u përkundë brijë votre, dhe pëvetë: «Cili është djepi i im?».

O fjali e çuditshme që për muej e muej ka kerkue atje në vetmin e votrës një plak që di me falë e me harrue!

Pëvetje kote n' atë rasë, pse kahë djepi i tij e drejtoi zemra. Tue rrokë të mirin, rroku edhe djepin e vet dhe u pajtue në shtëpi ku priftetë në dridhje një plakë...

E plaka atje në të shtëpi ka ba gadi odën për djalë e për nuse, dhe ka qe prej arke një bohçe të re për të mbulue djepin që po i këthehet.

Shtriga e Lagjes

Unë nuk e kam njohtë, por shka më kanë tregue.
Motit, motit fort, kur jeta e qytetit tinë ishte
ende jetë lagjeje, paska jetue, diku në një skaj të qytetit,
një plakë për të cilën u treguen aso kohe punë të
çuditshme, punë që edhe sot shkojnë tue u përshkue
gojë mbë gojë.

Plaka jetonte në një ndër ato shtëpija shoqet e
të cilave edhe sot mund të shihen tue kalue rrugëvet
të disa lagjeve: dy dritore të merthyeme në
hekura vendue në faqën e njëj muri të plasaritun;
faqja e murit shkon tue grumbullue pluhurin e rrugës
ndër ato gunga që i kanë dalë prei pleqsijsë
strehë e pullazit gadi prekë tokën me të cilën putet
në ditët e ftohta të dimënit kur ngrihen hejt nën
atë strehë as trumcaku nuk e ndërton ma cerdhën
e vet prejse ka frigë mos po rrenohet; mbi të strehë
gjindet ende ndonjë tjegull e nxime që ka mbetë e
pathyeme.

E gjithë lagja, i gjithë qyteti e njëjta plakë, por
askush nuk i u qaste, dhe nanat u a paraqitshin fëmijëvet
porsi gogolin që kishte për t' i shtirë thes kurdo
ata mos të ndigjojshin me hanget me fletë ose me
ndejë urtë.

Një ditë prei ditësh ndokush e mbante në mend
aso here, kishte ardhë me banorë ajo plakë në atë
shtëpi që ja kishte bërë një së vjeç.

Dhe, nuk dihet se si, nuk dihet se kahë, kishte
ardhë me banorë me të njëjtin djalë: kambë-zbathë,
këmishë-shkëmb, qytirë palam.

Si jetonin plakë e djali.

Gojë-këqijat thekshin se u dulte mirë jetesa prejse
shum kush prej lagjesh tija (gra të merrtisuna e

burra të panjohtun) vijshin me gjetë *derman* te plaka. S' dijk kush flitëte për falle e për mënij. Dhe pohojshin se diku në një skutë të murit t'odës së tymitun ajo kishte mshehë pare të madhe. Pritshin të vdiste për të gjetë visarin e mshehun.

Sa për djalë, thojshin gjithnjë gojë-këqijat, kush e din kush ja ka pru me e mbajtë, mbassi u dinte se ajo kishte ardhë e vetme dhe vetun kishte banue për sa vjetë. Kështu u besonte aso here, mbassi kurrkush s' u gjet me pohue se ajo plakë kishte zbritë prei malesh ku i ishin qenë farue prei pushke djelmt dhe nipat, e se atë nip i a kishin shpëtue të huejt të cilët një ditë prei ditësh ja prunë të rritun.

Jeta e misterëshme e sajë, fytyra e sajë ashtë-lëkurë mbi të cilën flakojshin dy sy të gropuem prei kahë niseshin shkëndijat e magjis, zani i sajë qi shkante tue ushtue për mënerë kur qortonte djalocin, shkopi i sajë qi kersitëte me rifem të prem nëpër kall dram t' oborrit, ardhja e sajë n' atë shtëpi të bleme (me ç' pare?) prei një së vejës me jefima dalë në rrugë të madhe... të gjitha rrethanat e bane të jashtazakonshme në sy të lagjes mbarë.

Shkurt, plaka na paska qenë shtrigë. Kështu besojshin të gjith aso here, dhe kështu duel fundi i punës.

Sa për se shkante në kishë, thohej se e bante për të tretë pusullë.

Ndijjoni shka tregohet se ndodhi, dhe gjykonje ju vetë a pat arësye lagja me e quejtë shtrigë.

Tregohet pra se, mbassi kaluen disa vjetë, ardhëka një ditë prei ditësh një burr prei së largu, i panjohtun n' atë lagje, e kerkueka shtëpin e plakës. N' ata të parë nuk i u dha randsi kësajë punë. Por mbassi filloi dyshimi, gjithkush e tha atë të vetën. Dikush u mundue me pohue se e kishte pa të përcjellun prei njerzvet të qeverris, dikush një send dikush një tjetër, fundi: u dha zani se aj burr kishte përbutjtë atë natë te plaka, pa i u vu veshi zani qi pohonte se ishte pa tue dalë me gjith plakën e cila qante e dneste dhe mbante djaln për dore.

Si duel drita, kot se priten të çelej dera e oborrit e të shihej odjali o plaka. Kaluen disa ditë e kurrkush nuk u pa n' atë shtëpi, as tue hy as tu dalë.

Punë të motshme, na nuk i kem pa, por shka kem ndigjue.

Dikush, nuk dihet mirë se kush, bani be se atë ditë nadje në të cilën hupi plaka me gjith djalocin e vet, kishte pa tue fluturue përmbi pullaz t' asajë shtëpi disa korba të zez, të cilët nuk i u dajshin baxhës së pullazit, thue se pritshin ndokend. Dhe, nuk dihet a ajo personë a por ndonji tjetër, bani be se kishte pa tue dalë prei baxhe, mbas një ore që se korbat fluturojshin përsipri, një sorrë e cila u bashkue me grumbullin e korbavet dhe u largue me ta.

Shenj tjetër nuk u duk ma, përposë se, për gjith ne mbramje, shi n' atë orë në të cilën pat ardhë aj burri i panjohtun, një korb shkueka e u ndalëka në pullaz të shtëpis. Ndokush tha se nuk ishte korb por kulumri, por prejse ishte kohë mbramjeje nuk mund u dallonte mirë. Të gjith lagjes, mundet me u kuptue, i hyni frigë e madhe, dhe nanat dilshin mbledhshin fëmijët përpara se të binte muzgu i mbramjes.

Tue kalue ditët e tue u shtue friga e tue dalë në shesh shenje të reja.

Ndonji guximtar pohoi një ditë se për gjith natë, po u afrue kush te ato dritore të mernyeme të hekura, mujte me pa një dritë të mkun përplas të kapakëvet të mbyllun. Këtë pohim e besuene të gjith, ishte kaq i natyrshëm, por me shkue e m pa me sy kurrkush nuk pat guxim.

Sido qoftë, ajo shtëpi — tregojnë ata qi ndigjuen këtë ndodhje prei së parëvet, pse na, prap po e përsëris nuk kem pa guxim — ajo shtëpi mbet mbyllë për shumë kohë, as nuk guxoi kush të hyjë mbrendë përposë njerzvet të qeverris qi erdhen një ditë me disa petra ku shkueune natë e gjatë, sikurse tregoi ma vonë njëni qi i pati me sy të vet.

Duke se këndet e shtrigës e zyrtarëvet e mujten mënij e shtrigës. Dhe, si tregohet, erdhen

puntorë shumë me sheten e ternagopa dhe rrëxuen atë gjysë shtëpije, dhe në pakë ditë ndërtuen një shtëpi të re, të bukur mbi të gjitha shoqet. Edhe sod mund të shihet ajo shtëpi, me gjithë qi tash, tue qenë se janë ndërtue shumë shtëpija aty për rreth, nuk bjen në sy veç prej një shenji që tash po tregoj ma vonë.

Sepse puna nuk paska mbarue me kaqë. Lagja mbarë u kujtue sa fort ishte rrejtë kur pat kujtue se zyrtarët ja duelen shtrigës. Ata na paskanë qenë njerzit e sajë!

Tregohet pra se, mbassi që krye së ndërtuemi ajo shtëpi, dikush paska pa tue fluturue përmbi pullaz të ri një pëllumb të bardhë. Nuk dihet kush e pau ma i pari pëllumbin, por të gjithë pane n' atë nadje prendvërore, kur u çelen kapaket e dritorës së re, një fytyrë grueje: bukuri me u pa me sy! E pane të gjithë atë fytyrë tue shndritë ndër rreze të diellit që, tue i kalue nëpër flokë, e bane aqë të mbinaty-rëshme saqi të gjithë njëj goje thane: qenka një zanë!

Plaka paska qenë për të vërtetë shtrigë! Shenjet i kishin pa që me kohë, por këto ndrrimet e fundit e provuen tansisht. Me dredhit e veta plaka paska dijtë me u shndrrue në një zanë! Me parët që kishin ruejtë në skutë t'odës së tymitun mbërrijti me ba gjithë atë shtëpi!

Dikush u mundue me thanë se plaka e kishte pasë shtëpin peng dhe i ishte dashtë t'ja lëshojë të zotit. Fjalë kote! Punët flasin vetë!

Po aj burri që pat ardhë atë natë? Bajnë be të gjithë se është po njëj që tash banon n' atë shtëpi bashkë me zanën e bukur.

Po aj djaloci i mbajtun prej plakës? Bajnë be të gjithë se është shndrrue e ba pëllumb: njëj pëllumbi i bardhë që tashma ka xanë vend n' atë shtëpi.

Dikush paska dashtë të tregojë një ditë se e kishte pa plakën në një lagje tjetër e se kishte pa tue u sjellë rrugash djaloçin që rrinte me 'te, por mbet zani i vetun nëpër shkretë.

Ajo shtëpi që që quejtë dikur shtëpija e shtrigës,

për atë nderim që paten gjindja ndaj zotën e bukur e cila për gjithë nadje u a falte rrezevet të diellit flokët e artë të vet, filloi me u quejtë, e edhe sod quehet: shtëpija e zanës.

Fëmija e asajë lagje, me idhënim të nanavet, xune mos me ndigjue ma as me hanger, as me fjetë, as me ndejë urtë...

* * *

Shka tregova deri tash besuen ata njerz të fjeshtë t' asajë lagje të kohnavet të lashta, na nuk mundemi me besue; me gjithë se sod kush e tregon këtë ndodhje ta shenjon me gisht shtëpin e zanës n' atë vend ku dikur jetoj shtriga e lagjes, dhe të ban me vretjtë dy shenje që ende qindrojnë qyshë prej atyne kohnave të lume:

Edhe sod endet përmbi atë pullaz pëllumbi i bardhë.

Edhe sod, kushdo që kalon andej pari e i çon sytë ato dritore, sheh zanën hiroshë me flokë të artë në rreze të diellit.

Sepse, është një punë e dijtun: që prej asajë kohe ajo shtëpi përbun përherë zana të bukura.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

«Na ka bijtë lulja në mur!...»

Sa rinij kanë lulëzue dhe janë shkri mbrenda murevet tona!

Në këtë shtëpi rritej i urtë e dashunuer djali; n' atë shtëpi tjetër rritej e bukur, puntore dhe andruesja vajza... dhe për mjedis rrinte madh-shtuer, i naltë e i papërshkueshem muri i oborrit.

Aj mur, për mbas të cilit ndiehej zani i ambël i vashës kah ndiellte pulat nepër oborr për t'u qitë me ngranë, ose kah thirrte vëllan e vogël mos t' i lagte duert n' uj te lugu i petkavet, ose kah këndonte nën za disa kangë qi kishte ndigjue e xanë prei narës ndërsa të dyja rrijsin te votra tue pritë trimat për pazarit...

Aj mur, për mbas të cilit rrijsin tue ndigjue dy veshë të njëj djaloçi qi grabitshin jonet e atij zani, qi e ndiqshin nëpër oborr, nëpër shkalla e deri ndër oda zhurmën e ndallavet të saja...

Si do të jetë ajo vajzë qi kurrë mëti të shohë?

Nji ditë ishte mundue të ja shihet fytyrën ndërsa ajo gjindej në maje të mandit kah po merrte dëna gjeth për krymin e mëndafshit qi ishte tue u rritë por degët e shpeshta, por gjethët, por friga mos po e heton nana n' atë vëmendje e banë mos me e pam. Nji ditë tjetër e gjet te dera e oborrit ku kishte dalë të përciellte babën, por nuk e gjeti të shohë tjetër përposë bohçes së saj qi, për sherr, e kishte xanë dera e oborrit kah ajo e kishte mbyllë me turr porsa kishte ndigjue tue u afrue hapat e tij...

Si i thajshin emënt. Por emënt nuk ka randësi. Emëntin e dinte pse kishte ndigjue tue folë shumë heresh për te. Dhe kishte ndigjue prei grash se Marija ishte tue u rritë nji vajzë me të gjitha vyrtytet dhe për ma teper e bukur porsa nji zanë.

Mos të na çudisë puna se si dy kojshi, edhe djallë e vajzë qofshin, mos të njihen njeni me tjetren. Leci e Marija nuk kishin lë e rritë në një lagje, në mënyrë që — tue qenë kojshi të kadtshem — të njiheshin, të flitshin, të rrijsin bashkë me shokë e shoqe të mahallës ndër mbramjet e freskëta të prillit tue u hjellë ndër shrregulla të Shën Gjergjit, ose ndër mbramjet erandshme të majit te rranxa e mandit me çarçaf në dorë tue pritë manda...

Si do t' ishte në fytyrë Marija?

Leci, poet e muzhiktar (hengxhi ne e motshme), të gjith dishirin e vet që i ishte ndezë e ushqeje në zemer për fytyrën e Marijes, e shprehte në kangë.

E sidomos n' atë kohë kur vëlonte zemra e tij për atë vajzë të mëshehun mbas atij muri, kangët e tija qenë aq të bukura, saqi të gjith çuditëshin, ndër gosta e ndër darsma, për ketë prodhim të jash-tazakonshem.

U munduen me diktue për syt e ciles bukuri këndonte, për gojën e ciles hyjneshë andrronte, për vetullat e ciles zanë truehej...

Por aj këndonte për dy sy, për një gojë, për dy vetulla që nuk kishte pa kurr, që një mur i naltë e mizuer i kishte mëshehë e nuk i lente të mërrinjë deri te aj.

Aj këndonte për një zanë, për një hyjneshë, për një bukuri që nuk njihete. Kah mund ta dijsin tjerët?

(Thohet veç se shumkush ishte kujtue për zanën e Lecit. Aq sa, gojë më gojë, ndonji shoqe kishte mbërrijtë me e çue deri në vesh të Marijes. E plakati thojshin: ku është za, s' është pa gja!).

* * *

Por erdh dita që muri u thye

Jo se u rrëxue (s' qenë veçse dy a tre gur që ranë), jo se e rrëxuene (pse duert që qiten ata dy a tre gur s' ishin duert të vrashda punëtorësh), por e verteta është se muri nuk qe ma aj pengim që

s' lente djalin me pam vashën për të cilën andrronte dhe këndonte.

Dhe ja si ndodhi:

Çudi! Kësaj herë — tue i ra ndesh natyrës njerzore, tue thye një zakon që leu e qindroi me jetën njerzore — nuk qe burri që kerkoi gruen, por qe vasha që s' mujt me u pritë pa i u dukun atij që këndonte tash sa ditë, dhe që, sigurisht, këndonte për 'te.

Kangët që djaloçi përciellte me qemale, mbërrishin ndër veshët e saj ndoshta me të njëjtin ambëlçim që kishte pasë në zemren e djalit zani i saj. (Shoqevet ishte mundue me u thanë se s' ishte gja ajo fjalë, por vhtën s' mund ta rrente).

Dhe rasa gjindet kur të drejton zemra.

Djali është ndejun në qoshkun e çardakut, ka vu qemalen në gju dhe ka tretë në poezi, tue trillue kangë të reja, për një darsëm që do t' u bante ndër ato ditë.

S' dij pse sod dielli shndritë ma ambël, s' dij pse lulet e kopshtit apin një erë aq të kandshme, s' dij pse ajo kumbullë n' atë anë të murit ka qitë kryet e qeshet...

Kanga i del ma e bukur se kurr. Një para-ndesi e ka marrë në frymzim dhe fjalët e melodija i rrjedhin si gurra e kronit ma të këthiell të kësaj pyllë shtruve më lule ku endet kangatari. Trilli i tij poetik është ma i ndezun se kurr, sikurse flaka e kësaj furrë në të cilën është tue u shkrumue. Qemalja lëshon jonet e veta ma të përmallshme se kurr, sikurse kanga që lëshon bylbyl në nanë.

Dy a tre gur lënë prei murit shi n'atë vend ku del, e mbushun me kokra të pjekuna, ajo kumbullë kokerr-vogël. Dhe për një ças duket fytyra e zanës frymzuese, syt e saj shiqojnë ambël kangatarin, vetullat e saja i bënë kanorë të ankëlxyeshme atij shiqimi dhe goja e saj nëqeshe tue i tregue djalit dhambët e bardhë vorsi ixhij.

Për një ças edhe u zënk.

Qe anderr? Qe një dukje magjike? Ke pau Leci?
A qe Marija?

Emëni nuk ka randësi. Aj pau një lule të çelun
e të terbueme në dashuni qi dishroi që ka ditë. A
do të zhduket këjo pamje? Si ka për ta përjetsue kan-
gatari këtë ças qielluer? Si ka për t' i dftue botës
se qellimet e tija për të cilat qau e këndoi tash
sa vjetë, sod kanë shkue në vend?

Si do të këndojë, sidomos, kur ta marrë malli
për ata sy dhe të duen me u kerkue të duken rishtas
atje mbi mur te kumbulla kokerr-vogël?

Qemalja, e dashun qi qe shoqja e tij e pa-dame,
qi qau e këndoi përherë me zemren e tij, qemalja
do të jetë edhe shoqja e tij në këtë gëzim, dhe qe
ajo qi ja pruni në gojë frazën e ambël qi bani me
u çuditë të gjith darsmorët e ma së pares darsen:

«Na ka bijtë lulja në mur...!».

Nji Valzer

Njiket valzer
unë e këndova nepër shpë,
edhe e xuni
nji bylbyl nepër kojshi:
shok me tene u bana
përgjith dit' tue këndue:
pa ra dielli e kur duel hana
trijshim tue gzue.

Ah ky valzer
se sa i ambël m' qe n' vetmi,
qe një lule
qe një zemer qi n' te u shkri...
Por sod kanga s' ndihet
e pa shok kam mbetë,
se ku shkoi bylbyli s' dihet,
s' dihet ku ka tretë.

Ah ket valzer
aj bylbyl kur ka me n' ndi,
ka me e ndalun
fluturimin n' për dritë,
ka me e mblue harëja,
ndoshta ka me u kthye,
e, n' kafazet u rrit, t' reja
kan me shpëthye

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Dera qi nuk çelej

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Prenkën, djalos dhetë vjeçar, e kishte mësue e ama të dilte nepër rrugët e qytetit për të trakllue nepër dyert e shtëpijave tue kerkue lëmoshë. Siellej djalos të gjith ditën e lume dhe, kur vinte mbramja e këthehej në shtëpi, nuk mund t' ankohej se po ja dorëzonte nanës strajcën bosh. Dyerët e shtëpijave çelëshin mjaft shpesh për Prenkën e vogël.

Por e ka një bir në zemer : kurr nuk mujt me xjerrë ndonjë lëmoshë prej asaj derë aty n' atë lagjen qandore, derë që për 'te nuk çelë kurr. Kush e din shka do të jetë ajo punë. Kur pat trakllue herën e parë te ajo derë, e paten nisë me një « Zoti të dhashtë! » të thatë. E kur u mundue ndër herë tjera të këthejë, filloi me ndigjue fjalë përherë : ma të vrazhda, deri sa një ditë një dorë e eger i dha të shtymen tue i lëshue mbrapa edhe shumë fjalë shamjeje e kercnimi.

Shka do t' ishte këjo punë?

Prenkë shkreta ishte mësue tashma. Kur mbërrinte te ajo derë, ndër ditë që mirri me rend të gjith atë lagje, i kalonte për bri të ja lëshue një shiqim me bisht të synit, pa mujtë të trakllojë në 'te. Endë e ndiente gjurmën e dorës që i dha e shtymen atë ditë, i ndiente edhe ato fjalë të vrazhda me të cilat e dbuen.

Nepër të ftohtit të dimënit ka dalë edhe sod për të kerkue lëmoshë, dhe endet nepër rrugë si e ka zakon.

Por çuditë shumë tue pa gjith ata shokë lypsa që, sod çmori kurr, kanë dalë deri mbë derë. Me shporta e me strajca lypsat e jashtazakonshëm siellen tue grumbullu lëmoshë dhe ma të jashtazakonshme. E pa ata fëmij nuk i kanë petkat e

shkyeme sikurse Prenka. As nuk hecin kambë-zbathtë si aj. Atyne nuk u shihet në fytyrë shenji i us dhe i vuetjes sikurse i shihet Prenkës. Ata trakllojnë nepër dyer tue këndue një kangë dhe, mbassi kryehet kanga, dyerët çelen dhe me grushta shperdahen kështenjat, arrat, fiqët e thatë...

Asht dita e kulanavet.

Don me pa Prenka palë a po e kanë gjith atë fuqi kangët e atyne lypsavet të çuditshem, qi xevendsojnë lotët e gjamët e Prenkës me brohori hareje, sa me e çelë atë derë të mberthyeme qi atij nuk i u çel kurr për të mirë.

Asht vendue prandej përball asaj derë, pshtetë për një mur, dhe pret të kalojë grupi i kangatarëve të kulanavet.

Ata afrohen tue brohoritë, dhe trakllojnë te ajo derë. E cila çelet e, çudi, një dorë — duket shi ajo qi i dha të shtymen Prenkës — fillon me shperda kulanat e grumbullueme për atë ditë. Djelmoçat lëshohen me turr përmbi shportë, dhe seicili kerkon pjesën ma të mirën për vedi. N' atë hov, ata të mbramët u apin të shtymen atyne qi gjinden ma afer shportës e cila bjen prej duerësh së grues qi e mbante. Frytet të gjitha shperdahen nepër rrugë.

Se sa mirë kujtohet Prenka për atë idhënim qi mbuloi fytyrën e zojës së shtëpis: njashtu sikurse e pau atë ditë kur ndigjoi ato fjalët e vrazhda ndërsa e dëbonte me një të shtyme.

Don me u largue për mos me ndigjue të shamet qi qitëte ajo gojë kundra lypsavet të kulanavet të cilët janë vu në të hikun. Por nuk largohet, pse shiqimi i tij ka ndeshë n'ata sy qi qitëshin shkëndija.

Sa fuqin e ka fjeshtësija! Si ndrron aj shiqim! Si mbyllet ajo gojë! Edhe Prenkës i hikë friga. Nuk largohet por afrohet.

Nuk mbyllet dera, e ajo dorë qi mblodh ato kështenja e ato arra të shperdame nepër tokë, shtrihet kah Prenka dhe lëshon në strajcën e tij ato fryte.

Sodit e mbrapa Prenka i ka të caktueme tri ditë në javë për të trakllue te ajo derë ku shtrihet e dhimbshme dora me lëmoshë.

Ta quej vjedhje?

Dola një ditë në pazar të Shkodrës e, tue kalue mjes dugajësh, po ndiej një za qi më thretet. E njohta: ishte Zefi qi ka pasë ndejë çupçi ndër jerevija tona sod nandë vjetë, qyshë se u martue e muer me qira një shtëpi tjetër. S' qe punë mos të më ndalte me e pie një kafe.

«A je vetun?» e pëveta.

«Po, më ka shkue zotnija në Tiranë».

«E, si po shkon?».

«Ma mirë nuk ka! Njimend në punë të huej, po me një zotni si është i imi, s' kerkon shoqi i im ma mirë. Jemi gjind të vogël, por kur të muer demi me e hanger një kashatë bukë me nderë, kënaqemi. Po, a e ke ndie vjedhjen qi ishte ba mbramë në Kishë?».

«Po, madje qe, edhe fletorja (Shkodra aso here kishte fletore) e qet sod».

«Në mos qofsh për ngut — ma bëni Zefi — due me ta tregue një histori».

Unë, qi edhe herë tjera kishe ndie historina të bukura prej Zefit, nuk ja përtova aspak me e ndigjue. E, me kafe e kufi i kufi, rëpa, aj nisi bisedën e vet:

«Më kishte lanun puna. U shtetë të gjith ditën e lume për me kerkue ndo 'i grime punë sa me mujtë me çue bukën në shtëpi, por as për kaq s' ishe i zoti me nxjerrë. Cini, djali i im, ishte aso kohe tri vjeç, e lyppte përati me se me u shpjtue. Por unë me të gjith vullndetin e mirë tani nuk ja dilshe me e konqendue. Gracia e eme, e mjera, pelsitëte edhe ajo me punë andej e këndej ndër dyer të hueja, por shpesh edhe asaj i mungonte puna. Aso

kohe kishe në shtëpi edhe nanën plakë, ti e ke pasë njohtë qyqaren sa e mirë ka qenë. Ajo pagjë familjare qi çdo njeri kerkon me e gjetë në voter të vet, kish ardhë pak ka pak tue mungue në familje tanë. Jo se shkojshim keq, jo por se i cili e këqyrte në fytyrë shoqin me një farë ftohtësije e dyshimi. Cili kishte faj ndër ne? Merzija na kishte mbulue.

«Ishte një ditë vere. Në zheg të ditës u vuna, ashtu i papunë si ishem, me një shpresë qi m'ishte ngjallë në zemer, u drejtova kah Kisha e Zojës, qi gjindet te rranxa e Rozafatit. Shkojshem shpesh n'atë vend të bekuem.

«Sa herë gjindem aty, me bahet si me u gjetë në Shkodren e motshme, e një ndiesi e zemres seme dishron me i kujtue ato mure njashtu të rrenueme sikurse qenë ndër vjetët e rinis seme. As nuk besoj se gjindet kush qi hyn n'atë Kishë e mos të kujtojë mallim me të cilin shkojshin të parët tanë te ato rrenoje. E më bahet si me i pa plakaf tona me rruza ndër duer tue këcye shkrep mbë shkrep për të kryem tri sjelljet e zakonshme. Edhe sod ka mbetë ndër ne ky zakon. E shi atë ditë gjeta në Kishë një grue me çarçaf — një asi çarçafash ku mshehej fytyra e shtafi i grues e e bante të panjoktun edhe para njerzvet të shtëpis — ndejun në dy gjujt e mëdhaj ndër rrasa të Kishës. (Nuk i duket ndoshta urti me u vendue ndër ato banka druni mjes asaj familje së madhe gursi si asht Kalaja). Si i kreu lutjet e veta, (m' u dukte se qante, por në fytyrë s'mund ta shihshe pse ishte mertisë — ajo nuk ishte kujtue se unë gjindeshem në Kishë — kurrkush tjetër nuk ishte) u afrue te elteri. E pashë se u ndal pak si gjatë përpara kashës ku bestarët hjedhin lëmoshën e vet. Prita se po qet gja edhe ajo, por me çudi të madhe temen, vuna oroe se grueja mudohej me çelë kashën. Deshta t'afrohem e ta ndali. Por nuk luejta vendit. E kam për natyrë mos me mujtë me ja përplasë kuj ndër sy fajn e vet. S' di çka kam. Kishe me u kuqë unë, kishe me u marrue unë ma

fort se fajtori. Shpesh më ndodhë qi ndër bisedë gjejë në rrenë shoqin qi flet me mue; kishe me mujtë me i thanë: po ti dje fole ndryshej ja si duel puna sod. Por nuk mundem...

«Merre me mend a mujshe me i thanë: çka po ban? një grues qi s' e njihshe, në një vend aq të shenjt. Ajo sigurisht do ta dinte se nuk është mirë me vjedhë, aq ma teper në një Kishë.

«Dhe e çeli kashën, e shtini dorën dhunuese mbrendë, nxori disa të holla... e si të donte edhe me luejtë, u fal me Figure të Zojës.

«Në ketë pikë nuk mujta ma me u durue e deshta, me fjalë të mira, me i u afrue asaj grue për të ja çelë syt. Por as kësaj here s' mujta pse shi n' atë ças hyni në Kishë një grumbull studentash qi kishin dalë në sheti. Caktova atëherë me i u vu mbrapa e me e ndalun rrugës. Por, sa herë qi dojshe me e ndalë, aq herë më gufonte gjaku në fytyrë e më mbulonte një farë turpi. Nuk dijshe si me ja fillue. E ndër këso rasash, po nuk pat njeriu guxim që në fillim, po e sterholloi punën gjatë, përherë e ma vjen e randohet e smadhoet vishtirësia.

«E pra s' dojshe me e lanë punën ja e çue në vend. Kishe ndie se viedhen kashat ndër Kishë, por unë kishe mendue se vjedhsat janë o disa bakëqij qi jetojnë me vjedhje (pse sado qamnuer e i papunë me qenë njeriu i ndershem nuk mundet me e krye atë punë), ose ndo 'i feni qi pret se nuk ka roje e mësim, është i terhegun kah viedhja, por një grue shkodrane, ne e moçme, në të gjitha ato lutje e kujdese shpirtore, me përrijtë me e ba atë punë! S' m'u hiqte e keqja.

«Sadoqi u mudohej, nuk qe punë me ja mbushë menden vedit ta ndalshë. Gjithkund i shkova mbrapa deri qi ajo përriti në një të vetë e u drejtue kah shtëpia e vet. Vetem atëherë e njohta se kush ishte, e bana seri si nuk ishem kujtue deri m' atë ças, e, ma beso, i dridha qava.

«Mbas disa ditësh unë e gjeta njiketë punë e nuk

pata ma ngae të shkojshe shpesh te Kisha e Zojës, sikurse bajshe përpara.

« Por një ditë, megjithë kishem punë, i mora lejen zotnis për një dy orë e shkova te Kisha me gruen e me djaln, Cinin. Zgodha një ditë pune pse nuk dojshe të gjejë kend në Kishë. Aty Cini, me duert e veta, muer e shtini në kashë para Figures së Zojës lëmoshën e vet.

« Një të lëmoshë që nana e tij, atë ditë, prejse burrin e kishte të papunë e djali lypte me se m' u shujtue — vjedhse përpara shekullit — e kishte nxjerrun prej kashe s' elterit tue thanë: O Zojë, ti e din se shka po të marr, kam për ta këthye një ditë. Ti je tue e ndie vajin e Cinit që dridhet prej uje; as Ti nuk e premton të vlej një i pafaj! ».

Tregimi i Zefit mbaroi.

Cingarja e eme, vendue aty mbi një takëtuke, ndezej e shkonte tue u ba hi. Deri atëherë tymi i saj e kishte marrun fantazin teme e e kishte çue larg ndër kohë aq të bukura, kur një faj mund t' ishte veper e mirë. E e kishem pa botën të mbushun me kësi lloj njersish së ndershem. U çuditshe si mund u flitëte ma për burgje e për ndeshkime...

Dor të mbaruemen tregimi, edhe cingarja ishte fikë, e unë këtheva me mend ku ishem.

Këtheva në botë, mjes cubash, mjes ngatresash, mjes fajesh. Sidò qoftë, një të pamë nuk m' u hiqte sysh e më rrinte i madhueshem përpara:

Një nanë me 'i fëmij ngrykë e me burr ngjat, para një Fugureje tue e la detyrën e vet.

E kot kerkova të ndeshem nëpër botë në ndonji të pamë shoqin e tij!

Kur t'epet e mbara...

Ka disa muej që se u fejue Lezina, vajza e dytë e Kolë Trokashkës, kojshis tinë të moçem.

Lezina është vajza e dytë e Kolë Trokashkës, dritë i bafte shpirti, dhe njëheri është ma i vogëli i fëmijvet të tij, pse para soje janë edhe tre djelm e një vajzë. Të gjith këta fëmij, tashma burra të pjekun e grë të mëdha, kishin mbetë pa u fejue e pa u martue, kush për një arësye kush për një tjetër. (Arësyeja e vertetë ishte pse vajza e madhe nuk gjente burrë e tjerët nuk kishin si me u martue para soje: prit e prit, koha kalon e kalon edhe rasa!). Edhe për Lezinën ishte tue mbarue puna sikurse për të llazent e për motrën, pse kur ban e i epet e mbarë një familje, çelja derën, ec e ndalja hovin!...

Edhe për Lezinën pra, deri tash disa muej ishte rreziku mos po mbetëte pa gjetë burrë mbasi edhe ajo, megjithë ishte fëmija i vogël i të nojerit Kolë Trokashkës, e kishte kapë një moshë mjaft të kalueme e njehej pors i vajzë e mbetun mbende. Gojëkëqijat (që pra me Manzoni as me përkëthyesin e tij nuk kanë të përpjekun) thonë se Lezina është ma afer la-terdhetavet se tridhetavet... Por na nuk duem me a vu veshin e po e njehim Lezinën për njëzetë, pesë vjeçe, njashu si tash disa vjetë e thotë vetë goja e sajë, e ma mirë se i di njeriu punët e veta...

Lezina është një vajzë fytyrë e mbullake, sy-zeze e vetull-gajtane; s'atatin e ka të naltë dhe mban ma fort kah të lartit se kah të mbetëmit. Kambët, që që prej gjene deri në thej janë veshë me çarapë të natyrës (Lezina i ka ende njëje-mishi pse s'ka shumë q' ka veshë... por për tjerë ka gjithfarë ngjesh: për me zgjedhë mjaftën me vizitue ekspozitën ndër ditë shetite: ka ngjyë baker, ngjyë-hini e deri

fantazi...) kambët e Lezinës pra, kanë dy pulpa të trashë e të fuqishem.

Këjo është në pak fjalë paraqitja fizike e Lezinës qi u fejue tash disa muej.

Po gjendja shpirtnore e morale e saja?

Shpirti i saj pak ka pak ka shkue tue i u pregatitë fatit qi sigurisht do ta pritëte, si i priti vëllazent e motrën. I është shtrëue që me kohë atij fati, si nja njeriu të cilin e xen shiu rrugës dhe gjindet pa mbërrrelë e pa kurrkund strehë e s' ka kah me ja mbajtë por me hecë o me nga tue pritë mbi trup të vet sa pika të duen qiella me hjedhë mbi 'te.

Gjendja morale e saja ishte ajo e zakonshmja e varzavet tona. Kur pat nisë me kalue prej fëmij-nije në vajzni pat ato trazimet e kohës të cilavet u bani ball me mjetet e zakonshme. Edhe ajo, si shoqet e veta, e lëshonte ka 'i shiqim rrëshqitas kah djelmë qi kalojshin rrugës; edhe ajo, si shoqet e veta, muer e dha letra me një djaloc qi i u sillelë ma fort se tjerët por qi, si shokët e tij, nuk kishte tjetër qellim veçse me u tallë... Kur mbasandej prej vajznije kaloi n' atë moshën në të cilën vajza, edhe pa qenë nuse, thohet grue, nuk pat tjetër dishir posë atij qi me gjetë një konak ku me shkue nuse. E nde i tue pritë për disa vjetë të mira, deri tash disa muej.

Në fillim, e rë e disi e bukur si ishte, ndokush tralloi në derë të konakut të saj për ta lypë për ndo 'i djalë — e besa nuk qenë konaqe të këqija ato qi e paten lypë! — por Lezinën nuk e fejuen atëherë pse ende ishte shpresa se mund të fejohej para soje motra ma e madhe. Por motres nuk i dël nafaka e një ditë prej ditësh u tha vëllazenvet (edhe e ama vdekë e shkue ka ditë) qi mos të mendojshin ma për 'te por të këqyrshin me pajosë e me fejue kund Lezinën. Ajo, motra e madhe, ishte gadi me ja falë arkën e pajës qi për 'te dora e nanës kishte grumbullue e palosë me mund të sa vjetëve.

Por, kur vëllazent u munduen, u pa se edhe për Lezinën kishte nisë me kalue koha. Shoqet e saja, martue e ba nana, djelmë qi e kishin lypë

martue edhe ata e ba baba. E, kur bajnë e të kalojnë shokët e shoqet, nuk është punë ma me i ndjekë! Breznit ma të reja kanë rrethin e vet e s' na këqyrin ne qi kemi kalue. Asht nafakë në qe se ka mbetë kund ndo 'i shoq a shoqe e jona, në gjen-djen tanë, e është nafakë sidomos kur ndo 'i zemer-mirë, tue përzie hinin e vofres, mendon me na vu në përpjekje e me na bashkue, në sa bota për rreth pëshpëritë: po këta ku kanë qenë ka ditë?

Lezina pra, vajza e Kolë Trokashkës, qi ishte për fejesë, dilte shpesh me shetitë nëpër rrugë të qytetit, për të pà, e sidomos për t' u pà e t' i shkojë mendja ndokuj me i hym për një shkusi.

Dilte gadi për ditë bashkë me vëllan e dytë, me ate qi ishte ma i pa-puni i shtëpis. E ti muishe me i pà dy vëlla e moter tue u ra rrugëvet poshtë e përpjetë, njenin bri tjetres. Ata qi nuk i njihshin e qi i shihshin gjithmonë bashkë, do t' i kishin quejtë të fejuem po mos të kishin shkue urtish e pa ja shti krahin shoqishojt. Nëpër rrugë hijnë pa pra të dashur të fejuem a jo, dhe shkojnë tue folë e tue qesë, me dorë në dorë e tue u përpjekë gishtash... por Lezi-nën nuk e shihshe ashtu. Asaj i coptohe zemra tue pà të dashunt në sheti; jo se u a kishte shpirtë jo, por mendonte se si edhe ajo vetë mund të hecete rrugës me fejuetin e vet, se edhe ajo mund të ja shtinte krahin në krah (se ma me u dukë dorë me dorë i u dukte lumëni tepër e madhe), në veç se me qenë e shterngume me hecë pa ndo 'i qellim me vëllan me të cilin shihet rrinte dhe shetëte në shtë-pi kurdò.

Për mos me ja rëjatë, Lezina shetiti ashtu me vëllan për disa vjetë, deri tash disa muej, kur desht Zoti e u gjet një fejuet për 'te.

Dita ditë, me shetitë me fejuetin, herë tue e përcjellë vëllan, i cili ja ka lënë krahin e zakonshem pikat, herë me motrën e cila kënaqet për kënaqë të motrës qi ajo s' dijt me gëzue. Ndër ditët e para Lezina pat marre të madhe me u vu në krah të fejuetit e me ja shti krahin, por mba-

sandej e mujti vedin e ndër këto ditët e fundit u shihte tue folë e tue qeshë me fejuesin të cilin e shterngonte mirë në krah të vet ashtuqi mos t'i hikte, e hera-herë lëshonte ka 'i shiqim rrethas si të donte me thanë: «Prita sa prita, por së fundi e gjeta edhe unë burrin!».

Thaçë u shihte e jo shihet, pse ka disa ditë qi nuk del ma me shetitë si e kishte zakon. Ndoshta është afrue koha e martesës e, sadò, njerzija e lypë — sidomos për një vajzë si Lezinën — qi barema disa ditë përpara martesës vasha qi do të dalë nuse, të ndryhet n' odë të vajznis e të mendojë mirë shka len e shka ka me gjetë. Të mendojë mirë hapin e madh qi është tue ba: është të vishtir me qenë grue burrit, por është edhe ma të vishtir me qenë nanë fëmijsh. Ndoshta gjindet e smutë e s' mundet me dalë. Por ndër të dyjat arësye mue më duket se është e para, pse shi për këtë kohë e kanë pasë dà vaden e martesës.

Mbassi Lezinën e kam kojshi të kadtshme dhe kemi përpjekje familjare, unë pres çdo të prende qi të kersasë dera e oborrit e të duket thirrci me thanë: «Janë falë me shndet te Kolë Trokashka, të na urdhënoni të hanën në darsen me gjith shpi», e madjë për këtë qellim kam lanë në shtëpi edhe *bakshishin* të jetë gadi.

* * *

A ma besoni? Më kanë shpëtue lott kur e kam pà sod nadje Lezinën qi kishte dalë nëpër rrugë me të vëllan.

Me të vëllan e dytë, me njate me të cilin e kishte zakon me shetitë para se t'u fejonte. Këso here veç hecë ndryshej me të vëllan, jo si tjeraherë: ja ka shti krahin në krah sikurse ishte qenë mësue me fejuesin.

Ajo ka caktue mos me mendue ma për martesë. Ka dalë sod nadje për mos me ra teper në sy, por me kohë ka me dalë edhe mbasdreke në kohë të

shetis, përherë me të vëllan e në krah të tij. Nuk i ka ba përshtypje të madhe fejesa e shkueme huq, mbassi shpirtnisht ishte e pregatitun prei rrethit familjar, dhe don me dalë ta shohi bota se ajo nuk ka kurnji idhënim, pse (si thotë familja e saj) ajo vetë e ka dà atë fejues pijanec!

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nana ka qitë në zjarm tezjehin

Ka shumë ditë që nana nuk punonte më në të. Ka shumë ditë që e kishte shgrehë dhe e kishte vendue në një skutë t' ahrët.

Edhe në kohë tjera, kur nana ishte e rë, porsa mbaronte së punuari një pelhurë, e shgrehte tezjehin, e vendonte në aher, por më shpresë se një ditë a një tjetër do ta kishte nxjerrun prapësi vendi, do ta kishte shpluhur, do të kishte lëshuar prapësi pelhurë e do t' ishte vu më e hjedhë meqikun tue lëshuar indin nëpër të gjatë.

E do të kishte kumbuar rishtas shtëpia prej zhurme së çekerkut ku shtiellej pambuku në kallapa e në masurë; nana do t' i kishte ra edhe një herë murit me kafaz në dorë tue endur pejnat nëpër gozhda të trasha, e do të kishte ngrehë rrëshqim nëpër oborr tue mbëlue pelhurën në skutë. Mbasandej do t' ishte vendue në tezjeh më meqik në dorë e më yrnëk në mende (sikurse ja kishte pa në çarçaf një grue në Kishë më disa gishta e ujca të rregullueme shumë bukur), tue njëhë sa herësh në meqikun më bogasi, sa herë atë më pambuk e sa herë atë të pejnavet gjithnuer ngjesh; e e luejtë më ritëm liqë kahë përshkoben pejnat e të gjatit tue rrahë më fuqi në tefë ashtuqi pelhura të dhë sa më e rrastë...

Por herës së fundit e diji edhe ajo se po e shgrehte një herë e përgjithmonë.

Tashmë s' ka arësye të zjehi.

Tjeraherë, porsa fante Zoti në shtëpi një vajzë, nana ose vryshja mëndojshin më një herë për pajën e saj. E, sa u bëte një parë në dorë, lëshojshin pelhurë. Kështu, pa e ndier rëndimin ekonomik, arka mbushej më mësalla, s' frabeza, peshqir, bohçe (të

rrahna e të çatisna), me çarçafa, me endëpambuke, me meleze e me harkate. Kur vinte koha e martesës, familja nuk e ndiente gjithaq shpenximin e rapdë qi duhet për pajisjen e vajzës.

Por sod nuk duhen ma këto lloj pajësh.

Ka për t'u u hjekun gravet tona edhe ata pak shka mbet prej një kohe së shkueme (të lume o të mjerë?) sikurse u u hoqen brandavekët, degermijat, xhybet, japanxhet...

Ndoshta ma mirë.

Fëmijvet tinë as nuk do t'u shkojë nepër mend se ndër shtëpija tona dikur lulëzonte këjo industri private.

Por ne, ne qi lëme e u rritëm në kohën kalimtare, ne qi kur i lëshojmë një shiqim kohës së fëminis sanë e shohim aq ndryshej prej së tashmes, ne qi kur duem me kujtue të shkuemen nuk mund të rrijmë pa përfytyrue grà të mertisuna nder çarçafa, nuse qi, ditën e martesës ngjatshtin një gjysë ore për të ba një hap, burra qi bëshin madhnisht tanuzin, në s'ka për të na e hjekë kush — posë vdekjes — kujtimin e tejzhevet të nanavet tona.

Kanë mbetë endë disa. Ndiehen andej e këndeje nepër lagje të qytetit. Por sa ndryshej prej kohe sonë! Sod janë zane të vetmueme qi këndojnë kangën e « lejleku »; nuk janë vallet e bukura qi jehojshin nepër lagje në një harmoni të mrekullueshme. Kur ndje heret na dilte gjumi e i ndiejshim tejzhehat e lagjes tue rrahë në një provi shpejtësi, nuk idhnoheshim për gjum qi na trazojshin, për andrrat e lanuna për gjysë: vijojshtim, në ritmin e tejzhevet, andrrimet tona rijnore, tue kujtue se diku në një lagje tejter (ndoshta jo larg sones) një nanë e dashun ishte vendue edhe ajo në tejzhe për të shpejtue pajën e vajzës qi do t'ishte nusja e jonë.

Sod nana e ka qitë në zjarm tejzhehin qi qe shoqi i ditëvet ma të bukura të rinis së saj, kur në punë mendonte për rritjen e fëmijvet, e bashkë me tejzhe qiti në zjarm edhe copat qi e përcjellin...

Unë s' e kam dijtë se ajo e kishte caktue këtë punë në mende të vet, pa dijtë kush gja.

E hodhi në flakë të zjarmit (e cila muer hov prej asi druni së thatë) kur unë nuk ishem në shtëpi.

Pse po të kishem ndodhë në shtëpi, nuk do ta kishem lanë kurr me e krye atë veper qi mue edhe asaj na bani aq keq. Do ta kishem pritë mos të rigonte nepër ato mollxa të rrudhuna qi shumë kanë vuetë, atë lode përmallimi qi sigurisht flaka e drus së tejzhehit do ta këtë tërë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Mica (ose daci) në shtëpin e re

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Mjer kush nuk e ka shtëpinë vet! Sidomos këtu në Shkoder. Nji ndër halle që grumbullohen ndër javët e para mbassi të jetë ndrrue për Shën Gjergj shtëpija, është edhe ky që nuk rrin sigurisht në rend të dytë: me i mësue micat (ose dacat) në banesën e re. Gjithkush e din se micat (ose dacat) duen ma fort trollin në të cilin kanë le se sa të zo... 'n.

Mbassi të jetë xanë mica (u muerem vesh: qoftë edhe dac) shtihet në thes e i epet ndokuj me e çue në shtëpi të rë. Në qoftë micë, n' atë kohë ka edhe zogjt, prandej thesi randohet mjaft. Shihen rrugash, ndër këto ditë që ndrron shtëpijat, fëmijë, të rij e burra me thasë maje krahësh: thasë që hiedhen e përhiedhen, të mbajtn te gryka me të dyja duert. E kur të çelet thesi e mica ta shohë vedin në një vend që s' e ka pa kurr, ka për të nga poshtë e përpjetë, ka për t'u strukë në ndo 'i skutuli... n' e nesre ka për të ndjehë në shtëpinë e vjetër, (thohet shtëpi e vjetër edhe në pastë qenë ma e re se ajo ku hihet për Shën Gjergj, ndoshta sa me ja ba qefin vedit). Ço prap ndokend me e marrë e prap ka për të hikë, deri sa — nafakë e madhe — të xajë vend, në qoftë se s' jemi lodhë me e kërkue e tue e bajtë.

Vjet na qilloi edhe ne me u bajtë. Asht kot të ju tham se ndër tri mjaft që kishin asnjena vndeje me ne.

Mirë por, shtëpija e re me të cilën kemi hy, është e re n'atë peshtrimin që thaci përpara, pse në të vërtetë nuk mbahet në mend ky është ndertue. Nji aso shtëpijash shkollane me sheshina, çardaqe e qoshka... të cilave u ka vlerë i zoti e u vijnë rreth trashigimtarë të pakujdes tue i lëshue me qira

në duer çupçijsh qi rrallë qillojnë me nderggjegje të dliirë sa mos me damtue, me shkatrrue, me rrenue.

Merrnje me mend frigën tanë kur të parën herë qi ndezem kandilat e mbramjes, po shohim nepër tavan diç të zezë tue levizë: një hagrep. Por t'i lamë hagrepët qi pa pra gjinden o n'arkë të qymyrit, o në ndo 'i kunder qi nuk veshet ma, o... a ta tham? Ishem një ditë tue çelë syzën ku mbaj letrat e mija e ndër gishta m'u kacavar një hagrep: shyqyr qi nuk ishte kohë rrushi!...

Por shka ma fort na trazon janë mijt.

Oh! mjer kush nuk i ka disa mica të mira në këso shtëpijash, se ma një duhet doemos. Nuk vijshin gja as kurthat, as bari (alias: mehlemi) i mijvet — le të më falin drogjerat e farmaçistat për këtë kundër-rreklam — por po na u donte mica me i mbajtë larg mijt.

Mbassi u lodhem tue kerkue e tue pru micat tona, lypem në kojshi një, dhe na dhanë një zog (jashta Shkodre thohet klysh) mice qi porsa kish nisë të lodrojë me bisht të vet. Ke me gjuejtë aj? A njata mij qi pa fe frige delshin e hajshin kallamoqin e pulavet e qi deri thiut ja grabitshin gjellen ndër turij? Kam ndejë një ditë për seri dhe kam vroitë... një, dy, tre e ma e ma, kush me i njehë? Të shkretat pula ikshin e shiqojshin me mujtë me vjedhë ndo 'i kokerr kallamoq, pse haeja e tyne ishte ba e mijvet; dhe i shkreti derkuc mundohej me i trembë, por kishte aj frigë ma teper se mijt.

Kur qe një ditë po falë Zoti një mot për bukuri e njaty kah mbramja po lot diçka përmbi pullaz të stjollit, e një mjaçullim mice nisë me u ndigjue me rritem monoton e dermues. Moti i bukur nuk ka randsi historike në këtë tregim, por mjaçullimi po. Të gjithë atë natë nuk mbylla sy pse mjaçullimin e kishem te kryet. Nja dy heresh u çova e brita sa ku pata za: pis, pis! Por, kuj i thue? Drojshe edhe me vijue, pse mendojshe se po trazoj edhe unë bashkë me shtazën andrrat e bukura të ndokuj aty afer. E unë s' kishem interesë t' u truate

prei kuj zani i im bashkë me ate të micës, sidomos pse aty në kojshi flente dikush qi m'interesonte...

Nuk e ka thanë kot populli i ynë se mica ka nandë shpirtna, pse po t' ishte ndryshej, nuk pat me ndejë të gjithë atë natë dhe ne e nesre paradite tue mjaçullue e pa i plasë tamthi.

Kur këtheva në shtëpi në mjesditë, ende mjaçullonte. Dola me e pa. Se si kishte hypë në pullaz të stjollit nuk e di, por vuna oroe se nuk kishte kah me u ulë për pa ba një këcim nja tre metrash për së nalti për të mbërritë në pullazin e eperm, ose nja pesë metrash per të ra në tokë. Hov edhe nuk kishte si me marrë. Çela dritoren e stjollit, vuna një drasë e e ndolla disa heresh, e dikur i u mbush mendja me zdrypë. S' ishte micë, por dac (prandej s' është mirë me u ngutë ndër pohime, pse edhe dacat qenkanë xhariza). Një dac i bukur ke s' vë, e u kujtova pse s' kishte mujtë të këcejë: i mbajfün mirë si ishte, nuk mujte me qenë sigurisht një dac sportist. I qita me hanger e hangri mirë, mbas një njinese së paku njizetekater orësh.

Thonë se mica e trueme (ose daci) hiktë prei shtëpije, e lum ajo tjetra në të cilën të xajë vend. Kush e kishte true dacin tanë, nuk e di, por di se gëzimi i ynë qe i madh për lumëni qi po i qillonte shtëpis sanë.

Atë mbramje nuk u ba tjetër vese tue bisedue mbi atë nafakë të papritme. Ndokush në familje nuk donte me besue bestytini e lumënis qi bjen në një konak mica e trueme një, por një koro zalesh e bante me heshtue e gadi me ndrrue mendim. Se i cili nesh donte me e pasë ngjat me e lërmue, me e dashë, e edhe daci shkonte pa na te njëni i te tjetri. Rrijsim gadi me i mbyllë të gjitha dyert mos të hikte.

Kur ramë me fjetë e lamë në odë të zjarmit, i shtruemë për tokë (shtrëja u donte pse aj dac ndoshta ishte mësue të flente në shtrat me suste), dhe i mbyllem me kujtes të gjitha dritoret, posë asaj së stjollit qi...

Ndërsa daci, mbetë vetun n' odë të zjarmit, i kishte hy friga pse kishte mbetë kuk dhe i kishte ra mall për lirin e humbun, e kishte thye një sahan që nana kishte lanë mbi stjoll me mendim se po i lan n' e nesre nade, e kishte rrëxue një tri karriga (mbi nenen kishte qenë kokona, që lot syt e thotë *mamà*, e vajzës së madhe), e kishte ba bisht nepër atë dritore të stjollit që motra tha se po e lente çelë për ajr, mbassi daci kah stjollit s' kishte si me hikë (por aj duket se e kishte ba zemren gur të këcejë).... ndërsa pra daci bante gjith këto pshtjellime naten, na të gjith androshim shtëpin të librueme mijsh, androshim dacin e bukur që kishte ardhë me na libruet prej asaj plaçke së madhe si janë mijtë, e me qenë lumënia e jonë.

Ë shituemja

« **S** hitoftu zana! » i kishin pasë thanë qyshë ditën e parë në të cilën vajza kishte nisë të qajë për hallet e jetës, e me një herë e kishin shitë në një katund aty afer. Dhetë qese qenë pague për Prendën të bijën e Uc Kolës, mbassi ishte derë e parë në malci.

Dhe Prenda po rritej e bukur e puntore. Por i zoti i konakut nuk e randonte fort me punë sepse « është e hueja » thonte e u kondendonte me i lëshue në rojë grigjën e vathës së vet.

Ndejë përmbi barin e ngjomë të prendverës, tue ja lëshue synin grigjës që kullotëte malit, Prenda kishte zakon me e kalue ditën tue bamë çaraj e tash së voni kishin nisë me i dhanë disa rruza e poja ari për të qendisë lule e vizatime përmbi disa pëlhurë që — thojshin — do t' ishte për kur të shkonte nuse te burri.

Koha i kalonte pa merzi, pse qingjat e delet nuk i u shmangshin prozimit e në kohë të mritit liblidheshin aty nën lirin e madh ku gjindej hieqtoresha, e edhe pse puna e dorës ja bërbitëte orët ma të mirat.

Posë pune, Prenda kishte edhe orët e argtimit e të kënaqës. Kënaqa me maunja e saj ishte tue pamë qingjat e vogël kah hieqtesha nepër bar tu këcy mbas njëj melodije. S' ambël që vinte deri aty tue kalue gardh mbë gardh.

Prenda e dinte se mbas asaj korrine kullotëte grigjën e vet. Bardhi, një djal i ri, i pashem, me njata sy të zez që lëshojshin shkëndija e qi, sa herë e shiqojshin kur tëje gjindej te kroni me shoqet e veta, ja ndezëshin flakë fytyrën. Për Prendën ajo kangë e fyellit tingulloste në njimij mënyrë e kishte

dishrue të dinte mshehtësit e asaj zemer djaloshare
që sigurisht e bajshin Bardhin herë me qa, herë me
u përballue e herë me u gëzue. Pse edhe Prenda
qante, përmaslohej e gëzonte mbas atyne joneve?

Nji ditë Prenda harroi vjerrë në gozhdë te vo-
tra shportën me lamsh e çarap të filluem e i ra në
mend vonë, kur grigja ishte lëshue e shpërda malit.
Nuk kishte si me këthye te shtëpia, prandaj dau
me e kalue atë ditë të kthiellte prendvere në pa-
puni, tue u kënaqë me ajr të kulluet e me bar të
ngjomë.

Oh rrjedhimet e papunis!

Ashtu e shtrime mbi bar u kënaq ma fort se
kurrnjherë, sidomos kur së largu mërrijte zani i
fyellit e me atë za i u paraqitëte fytyra e Bardhit.

E tue këthye prei mbramje në shtëpi, Prenda
muer nji rrugë tjetër, me qellim që me ndeshë në
Bardhin. Edhe ndeshi. E afy nën degët e lisit u
ndalen e biseduen gjatë, ndërsa qingjat e nji gri-
gjës perzieheshin e lodrojshin me qingjat e tjetres.

Por zemrat e vashavet të malevet nuk munden
me rrahë veçse me atë rritem që u shenjon prindja.
E vullëndesa e tyne s' mund të rregullohet veçse
me ligjëet e preme të kanunit.

Prenda prandaj do të shkonte nuse në malin ku
e kishin pasë shitë qyshë në djep, e në katund të
vet do të lente çdo dishir që kishte mujtë me u kallë.

Atë ditë që u martue Prenda, Bardhi nuk shkoi
në darsen. Qiti nji shkajk të kotë. E vaji që lëshoi
nusa nën duvak kurr nuk qe ma i singertë se atë
ditë.

Bardhi, edhe aj mbas do ditësh, u ba burrë. E
Prenda ishte qenë ba nanë.

Nji ditë vere, kur askush nuk gjindej në shtëpi
posë vjehrrës plakë e djalit në djep, Prenda u nis

me mbushë uj në krue: n' atë kronin atje maje të
malit, pse krojet tjera kishin shterrë kryekput.

Te kroni rob zotit s' u gjindte.

Nji zog vinte me grabitë ndo' i cirkë uj e, i
njellun prei si, nji grumbull zogjsh tjerë rrethonte
kronin, për t' u lëshue në fluturim porsa ma e vogla
zhurmë t' u ndiente afer. Kur u ndigjuen hapat e
Prendës u ndie edhe fershëllima e krahëvet kah rrih-
shin me furi.

Si vuni buljerën te rrjedha, nusja u vu të she-
tisë mbassi kroni qitëte uj pak e do të kishte
vonue me u mbushë.

Prei atij vendi shiqimi u lëshonte i hapët, e
Prenda hetoi edhe katundin e vet, ku, qyshë se ishte
martue, veç edhe nji herë tjetër ma s' kishte vu
kambën. Përmallimi gjindet në të gjitha zemrat. Ndër
zemrat poetike shkaktun hove të caktueme dashunije,
por ndër zemrat e fjeshta si do të ndigjohet? Cilat
do të jenë ndiesit që zgjohen?

Prenda sheh ograjet e prozimit, që sa herë i
ka përshkue; sheh vendin ku, e rë kullotëte grigjen
e... i bahet si me e ndie nji za kah këndon...

Tret' ndër qiell nji za që merr jehonë:

është barju kah këndon nani male toka.

Këndon për dashuni që don me qitun,

që e la vetun...

E zani përshkon pyllt e hijt ndër male

për me ndeshun dashuni

që rrug's është malë...

Dashunin barju veç t' rret,

dashunin e zemrës s' vet,

dashunin që në prendverë

aj e mat ngjet.

Në male të blerueme

me sy prap u qitëte

të gjitha të nime

un kishe me i tete.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

Ndër male t' blerueme
 me u pjekun me ty,
 largoj idhënimet
 në gzim tue shperthye.
 Ktu jan' malet si i ke lanë,
 si kur vishe ti n' ketë anë,
 kur m' premtoshe se përherë
 do t' u gjindshe ktu n' prendverë...
 Ndër male t' blerueme,
 ndër shkrepë t' vetmuem,
 blegtore e pashogë
 këthe me m' ngushlluem.
 Ktu jan' malet si njat-herë
 kur m' ty ndesha në prendverë,
 kur m' premtove dashuni,
 kur m' u lshove n' dorë unji...
 Ndër male t' blerueme,
 te kroni i ngritë,
 blegtore e pashogë,
 përorë jam tu të pritë.

Buljera ishte mbushë ka herë, por kurrkush s' e luejti vendi e zogjt e edshem, tue pa se zhurmë s' po kishte ma, filluen rishtas me i u afruem ujit,
 «Fort u vonue nusja!». Thonte me vedi plaka në shtëpi, e fëmija në djep qante e lyppte t' amën me u vu në gji.

Ja mbërrini koha të këthehen prei pune trimat, e nusja s' u duk. Plaka u tregoj burravet se, që para mjesdite, kishte shkue nusja me mbushë uj e ende nuk kishte këthye.

Shkuen te kroni, por gjeten vetem buljeren të mbushun n' uj e të vendume në njanë anë prei ndokuj qi kishte dashë të lirojë vendin për buljerë të vet.

U hap zani nepër katund dhe i çuen fjalë gjinis së nuses. E kerkuene për tri ditë rresht e s' e gjeten. Së fundi filluen me e besue nusen të humbun kund në ndonji humnere e shpellë mali, e ndokush kishte

nisë edhe të flitëte për shtojzovallë qi mund ta kishin shitue. E njaty duel puna.

Në të katerten ditë, nadje heret, një grue me flokë të shprishun e me petka të shkyeme, traklloi në derë të Llesh Sokolit.

Dalin me e çelë.

«Po ti?! Prenda? Ku je, moj?».

«A un a? Mos e pëvetni! Porsa vuna buljerën m' u mbushë, erdhën zanat e m' u kercnuen se u a kishem turbullue ujt ndërsa ato gjindeshin tue u freskue. Më mueren e më çuen në njatë shpellë atje maje malit, e aty më mbajtën me gjithnduer mundimesh, deri sod nadje. Sod, në sa zanat ishin ende në gjum, m' u dha me dalë prei asaj shpelle e deshti Zoti e nuk më ndiene, e rrugë pa rrugë, mbërrijta deri këtu...».

E kështu, pa marrë frymë vijonte bisedën Prenda, e të gjithë çuditëshin e me vemendje këqyshin e ndigjojshin. Plakavet u u përforconte edhe ma mendembushja se zanat të shitojnë kur të rrazohen (në kundërshtim me sa kishin fillue me folë do dielm të ri qi kishin qenë në qytet e kishin nxanë shkollë); e fëmijvet u u shtonte friga për ata qenë qi mujshin kurdo me ndeshkue të pandigju shmit...

Erdh mbarë katundi me marrë vesht, e të gjithë u përgëzojshin me nusen qi kishte mujt me i shpetue shitimit.

S' asht për t' u çuditë: «Shitort zanat i kishin thanë që se kishte le një ditë o tjetër zanat ndigjuen. I dhanë veç porosin mos me i ngucë me zanat. Por pëllumbi qi ka provue t' u e flakurimit nuk rrin shum kohë nën pullaz, merr rishtas qiellën... e Prenda ka me i miqste me zana. Ka për të qenë një shkajk i bukur për të mshehë t' ajët.

Atë ditë këthei në shtëpi edhe Bardhi qi tash tri ditë kishte paë ra në qytet, si thonte aj.

Luleja e kopshtit Tit

Të dalmen prei zyrje, Lipi e kishte zakon me u drejtue kah ajo Kafeja qi gjindet në qoshen e rrugës Booo e aty, herë vetem herë me ndo 'i shoq, e kalonte kohën e pushimit.

Dërball asaj Kafeje gjindet një varg i gjatë shtëpijash së ndertueme tash së voni e veç njena sosh dallohet shoqesh pse është ndertesë e vjeter; shihet qartas se persjanet e dritsorevet të saja janë vu sa mos me u dukun teper keq mjes dritsorevet tjera ndër të cilat, posë persjanesë, ka fillue me u paraqitë edhe ndo 'i zbukurim arkitektonik.

Posë gjindvet qi kalojnë në sheti e në punë Lipi rrinte tue shique shpesh ato dritsore e sidomos njenën sosh ku një ditë pau tue lëvizë një persjanë. Priti e pritë e, një ditë tjetër, ata kapakë u hapen e, si tregohet ndër pralla zanash, u pà për një ças si në vegim fytyra hijerandë e njëj vashe.

Kush ishte? Emënit si i thonë? Lipi nuk kerkoi ta dijë, as ne s' na u dha me përditë. Asaj veç një emën hyjnuer mund t' i përshtatet. Na s' guxojmë me e pagzue...

Ditë për ditë çelej ajo dritsore pers. Lipi rente vendin e zakonshe n' atë Kafe. Ku ndesheshin sy me sy, ajo ulte kryet lense me vijë punën e dorës, por gjylpana nuk shihte ku m' u përshkue, e shpesh puntorja therej në tist. Një ditë gjylpana tue rrshqitë, ja çoi gjak gishtin e tijzhdës; thone se është shenj i keq!

Nisi me ba shërbim në atë Kafe një kamerjere e ardhun së jashtin. Kafeja nisi me u mbushë me djelm të rij e Lipit i u prish qetsija. Dërpara ajo

Kafe nuk kishte shumë lëvizje e pronari e gjet mjetin me ferhjekë klienta: është provë pa-afërsie kur njeriu s' gjen rrugë tjetër për të jetue veçse tue i rëndesh moralit, por shumkush s' e mendon këtë punë!

Çka veç? Marilù, kamerjera e re, u paraqit shumë serjoze dhe u formue opinjoni i mirë për 'te sa me mbërrijtë me thanë: «Këjo?... Si ma e mira e të gjithavet!». Detyra e saj kryesore, veç, nuk ishte me u sjellë me tabake në shërbim, por ishte me ferhjekë klienta. E ajo nuk pritonte prandej me ja thanë fjalën mikluese setcilit e me i u buzqeshë njenit e tjetrit edhe kur ndoshta zemra i kishte dashtë me shfrye në vāj. Sidoqoftë, djelmoçat qi shkojshin n' atë Kafe, hapen fjalën nëpër qytet se Marilù ishte një vajzë e urtë, me një zemër ari, fisnike e shpirt-mirë e sa fjalë tjera qi fantazija e ndezun e tyne i çpikte ma fort për t' arësytue orët qi kalojshin në papuni n' atë vend, se sa për hater të saj. E vërteta ndoshta, e pa ndoshta, ishte ndryshej: Marilù e njihnte mirë jetën e dinte si me i ba për vedi zemrat e reja.

Veç njeni, Lipi, ishte i vetmi i shoqnis qi rrinte indiferent, jo pse ishte lule ndër ferra, por pse ende ishte i marrun mendsh mbas atyne syve qi e shiqojshin prej shtëpis përball.

Kanë nisë, ka pak ka pak, me u zhdukë ata dy sy. Shihen rrallë, shumë rrallë. Dritsorja nuk i hapë ma persjanet e veç ka 'i herë i lëvizë si në shenj. Dimëni ka nisë me ra në natyrë e në zemer. Lipi kujton se zana e vet është lodhë me 'te, i hyn krymi i gjelozis qi e brën... e nuk ja pret mendja se s' ka si vepron ndryshej vasha e urtë sod qi n' atë Kafe siellet gjithë aj njeri.

Nji fjalë e mirë, nji buzqeshje, nji të luejtun syni, mjaftuen me e ba Lipin një ndër ma të ndezt admiratora të Marilù. E u thanë fjalët e zakonshem të dashunis e të besës së përjetshme!

Aty, mbas asaj dritsore, dy sy kishin fillue me u mbushë me lot. Nuk çohet ma dora e bardhë, jo ma me i çelë, por as me i lëvizë ato persjane ku fijet e marimangës kishin nisë me u endë të patrazueme...

Shokët, si gjithmonë ndër të tilla rasa, nuk e këqyrshin me sy të mirë Lipin, pse aj u kishte grabitë zemrën e asaj qi e paten kujtue të pa-të-keq e, n' atë idhënim, u vunë me folë e me shprallue për Marilù. Njata qi përpara nuk prajshin tue e lavduem, pse shpresojshin diçka, filluen me e sham mbas sysh e ndër sy, tash qi shpresët kishin humbë. Përpara soje filluen me u pru të panjerzishem, e kur dilshin nëpër qytet, thojshin se ajo ishte një grue e shitun qi s' meritonte asnjë të këqyrun... Kështu e ka bota! Lipin, të marrun mendsh mbas soje, këto mënyrë e këto fjalë e mendojshin shumë.

Në një mbramje, natë dimëni, ishin vu me pie n' atë Kafe mbarë shokët e, fjalë mbë fjalë, biseda mbi Marilù u kap e fortë. Pija u ndihmonte të gjithvet. Edhe Marilù kishte pie e nuk u ruente aspak dhe, mbas ramjes së radjos, u vente me këcye herë vetem herë me njenin herë me tjetrin. Në një qas, në valë të këcimit, Marilù i u afrue njëj djalos e i hoq faculetën e xhepit dhe me 'te në dorë u vu me këcye edhe ma me art, pse do të dihet se ajo ishte një këcimtare e mirë. U dukte s' ka ma shukur n' atë këcim! Djalos i faculetës nuk mujt me u pritë ma, por u çue e, tue e kapë Marilù për krahi, u mundue me e rrokë... Kur qe, një gotë bërë i u përplas me krye e e lëshoi për dhë të lartë në gjak. Lipi s' kishte mujtë me u pritë ma.

Prej kësaj shkandull Lipi qe transferue në një qytet tjetër.

Mbas njëj vjetie e tre muajsh Lipin e këthyen rishitas në zyrë të përparshme gjithçka ishte harrue.

Atë ditë qi Lipi e bërrijtë në qytetin e zyrës së vet, ngau me një herë në Kafën e zakonshme për me u ndeshë në Marilù. Por ajo ishte qenë nisë tash

kater muej. Dikush i kishte paraqitë një punë tjetër në një tjetër qytet, e ajo ishte nisë. Djalit na i ra shumë keq pse arësyeja ma e forta pse kishte kërkuar të kërthetë rishtas n' atë qytet ishte Marilù. Porositi një gotë konjak. Tue e çuem gotën ndër huzë syt i shkuen të një dritsore që aj mirë fort e njihte, dhe u kujtue se dishiri i asaj dritsore e kishte shty të kërkojë këthimin, e jo Marilù si donte me rrejtë aj vedin.

Por dritsorja ishte mbyllë. Sa kujtime i siellen Lipit! Qyshë kur nuk çelej ajo dritsore? Oh, sa kishte me dishrue tash që të hapen ata kapakë e të shihen prap ata dy sy.

Për ditë e ditë priti të vërtetohet mrekullia që kërkonte, por filloi me e lëshue shpresa e caktoi me i u shtrur fatit që aj vetë kishte lypë.

Atë natë nuk mbylli sy prej turbullimesh që e kishin zatetë e, pa zbardhë dita, është çue sod nadje e ka dalë nëpër rruga. Kamba e çon fill e rën dritsore mbas së ciles mshehen syt e bekuem e aty ndalet: nuk mund të vijoje ma.

Aty, mbas asaj dritsoreje, dy sy janë endë në gjumë, e androjnë atë djalë të ri që dikur i shiqonte e që sod nuk duken ma n' atë Kafe. Bota duket e ndrrueme: diçka ka ngjajë, nuk ka ma kurrnji pengim që mund t' i ndaj, e djali i ri kënaqet me bukurin e atyne syve...

Me ma të parin muzg t' agimit; pors i jehonë e jetës së re që së largu ka lëshuëm thirrjen e vet, përhapet nëpër qetsin e asaj nadje një kangë e re:

Hapu, dritsore,
e n' agim t' qart, m' i lsho
ata dy sy si zgjeta...
Me çërcërrimin tand dallndysh' këndò
për shllim që po merr jeta:
ka me gen' geshje e vaj,
ka me gen' gzim e idhnim;
as un' përher' nuk qaj
as s' jam përher' n' gëzim.

pse vaji m' hik' sa çelet një dritsore
e gzimt m' hik' sa e mbyll' dora mizore...

E ti, dallndyshë,
n' çerdhe gzon dashunin,
e bukurin...

Ti gzon, por qajn zogjt t' të
kah presin m' u ushqye,
vaji t' ka këthe...

N' çerdhe tande a vaji e gzimt,
n' zemren teme a vaji e gzimt...

Aty, mbas asaj dritsoreje, ata dy sy nuk janë ma të mbyllun e tue andrrue. E ajo dorë e bardhë çohet e i lëvizë ato persjane e përmbi krye të kangatarit lëshon ma të parën vjollcë të Marcit.

Kur të vijë vera aj djal i ri ka për të mujtë me këputun lilin e bukur që është rritë n' atë kopsht të rrethuem ku vetem njerzët e shtëpis kanë të drejtë me hy e me këputë lulen që ma fort u pelqen.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Rromke

E ge, lulzon prendvera,
rishtasi kangën e shperthen natyra,
mbulohet m' fusha t' blera
e i qeshet ftyra.

E rrugës shoh jetimin:
kërkon një nanë, don nanën që s' është ma,
kush nuk ja ndien vajtimin
n' sa thurret pa prâ:

« Gjithsija është zgjue, po nana?
A s' e ndien vajin që po lshoj përorë?
Pse s' çohet? Ndër kto ana
s' ka erë as borë ».

E rrugës shoh një nanë:
kërkon gjithkrah' një karajfil n' prenë erë,
dikur lulzoi n' atë anë
e lshonte erë.

« Gjithsija është zgjue, po djall?
A s' e ndien nanën kahë? Thurret: o hir?
Tash qielli t' gjithve u fal,
pagjë edhe hir ».

Ndeshen njaty përball:
« Ec, njomja e vogël, nana diej si ty
të përqafon me mall,
të uth' në sy ».

« Eja, se kod un' me
zemren me e shpër për ty, na kurr m' u dà...
për due me këndue,
nuk due me gâ ».

* * *

« O nan', padà shpresova
e thojshë: në prendver' nana s' m' harron!
Persë kur çelin vjollcat,
këndon bylbyli
e n' gzim zymbyli
erën e lshon;
kur kangë e kcime,
kur ambëltime
qielli dikon,
oh, nana e eme e mira mue m' kerkon! ».

« O bir, sa t' don ty nana!
Kur zemres seme me dyshue s' i u dha:
përor' prita prendverën,
prita bylbylat,
prita zymbylat:
gzova me 'ta
pse ti m' u ktheve
zarin e ndjeve
e nana t' mba;
n' krahnorin tem prendvera ty të la! ».

* * *

O nan', në dashuni
don zemra e eme me ndej n' zemer tande,
me t' puthuna me e ngi
nanën, më kande.

Por nuk po din prendvera
për dashuni me folun si dikur,
pse, nan', si ndër koh' tjera
s' më mba n' krahnuer?

O bir, ty në krahnuer
s' po dij ma me t' shterngue si ndër koh' tjera...
ça patem, kur u buer,
s' e kthen prendvera.

Don zemra me shperthye...
Oh, rrugës tue kerkue kot mos u bër:
une s' jam nan' për ty,
ti s' jë im bir.

* * *

Përsë kur tret' një hera
nuk ngjallet dashuni,
nuk din me e pru prendvera,
s' ushqehet ndër saksija.

Trumcaku ndej tue pà,
edhe bylbyli i ndjeu:
u dane prap tue që,
prendvera e bardhë i gñjeu.

Nanën padà kerkon,
prendvera nuk e zgjon.

Djalë kerkon n' prendverë,
djali i ka vdek' një herë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Teper vonë

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Teper vonë ndodhë ka një herë të njihet një njeri: të njihen virtytet e tij, zotsija e tij, shpirti i tij.

Shum heresh na bjen rasa të gjykojmë vetem prej dukës, tue e këqyrë njerin vetem prej njëj pik-pamjeje, e s' kujtohem i se njeriu q i na sod gjykojmë aq keq mund të jetë një fatos.

Pse për të qenë njeriu fatos nuk është e domosdoshme të kryejë vazhdimisht vepra mbi-njerzore. Mjafton të tregojë, një herë në jetë të vet, se është i zoti të bajë një flije. E cila flije nuk duhet gjykue në vedvedi, por në pshtetje të rrethanave q i e shkaktuen. Koha në të cilën njeriu mund të tregohet fatos në këtë veshtrim, qillon shpesh rastësisht. Si përse njëni q i, tue hecë rrugës, sheh se një fëmij ka marrë me për rrugën pa e pamë auton q i është tue ardhë me shpejti dhe q i sigurisht ka për ta shpëtuar, dhe me rrezik të jetës së vet nget e e shpëton tue janë nën rrota njerin ose të dyja kambët kur mos të lajë edhe kryet.

Aj njeri është fatos e fatos i madh. Ndër Shtete të ndryshme popullsija e shprehet mirënjohjen në këta fatosa tue u dhanë dekorata q i quhen «civile».

Një shpëtim prej uji, një shpëtim prej zjarri, një shpëtim prej autosh... janë të gjitha vepra fatose, të kryeme ndër rrethana të vështira, q i e bëjnë njerin të meritojë dekoratën në vlerë civile.

Por unë një njeri q i kreu në veper të fillë, në rrethana q i bishin me a quejtë fantastike po mos t' ishin të vështira, të cilat kurrë dekoratë nuk i është dhënë, i cili na dje, nuk do hi të marrë as çmimin e merituem q i donte me ja dhanë persona e interesueme. Dhe kur të mirret veshit se çmimi ishte

aj qi dëshronte që ka ditë, ka për t'u gjykue cila
qe më të vërtetë vepra ma fatose e tija...

Ishte rritë e ba i zoti i vedit, e kishte gjetë
nji punë të ndershme sa me jetue gjallë.

Kush ishte, kah ishte, ke kishte... lypet vetem
të dihet se kudò në shoqni njihej porsì njeri me-
satar, i pa zheni, i pa vëlerë të jashtazakonshme,
porsì nji njeri qi nuk është i shenjue të jetë «diçka».

Rruga — rruga e qytetit e rruga e jetës — e qet
njerin n'atë vend ku duhet të mbërrijë.

Edhe ate e qiti rruga për nën dritore të nji shtë-
pis, ku i u duk se banonte qëllimi i jetës së tij.

Do kapakë qi lëvizin, dy sy qi shndrisin, nji gojë
qi nëqeshë tue lanë të shihen dhambët porsì ixhij...
të gjitha janë sende të bukura e rromantike qi bajnë
t' androjtë në poezi edhe zemra ma e shkreta, qi bajnë
të bahet poet edhe njeriu ma i pa-ndiesi.

Pse djaloçi i ynë njihej prei shoqnie edhe porsì
nji njeri i pa-ndiesi.

Nuk është vetem dera e shtëpis, nuk është oda
as kapakët e dritores qi e pengojnë djalin të mbë-
rrijë deri te vajza e zemres së vet.

Dera mund të çelet, oda mund ta presë mbrendë,
edhe kapaku i dritores mund të vlejë porsì derë
ndër disa rasa... por pengimi ma i madhi është te
vajza e cila ka atë drojë qi, bashkë me virtyte, i
bante t' urta deri në këto kohët e fundit varzat
tona. E pengimi ma i madhi gjindet te prindja e saj.

Pse djali i shkretë nuk e kishte vu oroe qysh në
fillim se shtëpija pranë së ciles ishte ndalë, ishte ndër
ma të mëdhat e lagjes; nuk e kishte vu oroe se prei dri-
torevet shiheshin zbukurimet e odavet, qi t'epshin me
kuptue se aty banonte nji ndër ma të pasunat fa-
milje të qytetit.

Çdo pengim mund të kalohet e mund të thehet,
por largsija qi gjindet ndërmjet vobeksis e pasunis
është ajo qi ma me të vishtir mund të zhduket, qyshë

se i u dha njeriut me u da ndër klasë shoqnore
të mbylluna.

E djaloçi i shkretë, i tretun si ishte në shkën-
dijat përvluese të dashunis qi po mirrte hov, e kuptoi
teper vonë ketë punë: shi atëherë kur zemra nuk
duron dyshime as zmbrapje.

Aj i pa nisjativë, aj i pa guxim, aj i frigë-
shem, mbërrijti me thye çdo pengesë dhe me i dalë
para babës së vajzës: «Unë due vajzën tande për
grue!».

Nji fjali, por nji fjali qi shkaktoi idhënime, vaj
e kercnime.

Gjergj Syba, tregtar qi qyshë prei babës e gjy-
shit kishte trashigue pasuni e tregti (e bashkë me pa-
suni e tregti kishte trashigue edhe mendesi), për t'i
dalë punës para e për të pritë shkandullin qi mund
të shkaktohej, e fejoj vajzën e vet për nji ndër ma
të pasunit djelm të qytetit, dhe shante në mendje të
vet djaloçin tanë për sherr të cilit qe shternguar ta
flasë vajzën e vet me mija napoljonash...

Gjergj Syba, përposë vajzës së madhe qi fejoj,
kishte edhe dy varza tjera e, veç tash së voni kah
pleqsija, i ishte gëzue konaku me lindjen e nji
djali, syt e të cilit aj shiqonte porsì trashitëmarin
e ardhshem dhe vijuesin e tregtis së vet.

Gjergj Syba kishte ba bënë do të ishte xierë
shpirtin djaloçit qi guxoi me kercue për grue vajzën
e tij, po qe se nuk binte në fije dhe shiqonte të ka-
lojë për nën dritore të shtëpis së tij.

Asht ditë pushimi, ditë në të cilën shtëpija vë-
lon prei zhurmës së fëmijvet qi nuk shkojnë në
shkollë.

Ditë e bukur vjetër së parë kur dritoret e shtë-
pijavet tona hapen tansisht për t'u lanë shtëg rre-
zevet të diellit me hy ndër oda ku mbretonte la-
gështina e dimenit.

Kush kalon nëpër rrugë ndigjon zhurmë e portërë. Ndigjon zane fëmijsh e hapa të shpejtë që herë janë të largët (nëpër oda të mbrendshme) herë t'afërm (nëpër oda që janë kah rruga, dritoret e të cilavet gjinden në kapak).

Hapat e fëmijvet që ngasin shkojnë tue u ba ma t'afërm, mbërrijnë deri në odën e rrugës dhe, për një ças, ndigjohen jo ma zane kange e loje, por vërime të disprueme: djali i Gjergj Sybës, Lini, tue dashtë me u hikë ndjekjevet të motravet i ishte afrue për së tepërmi dritores e, m'atë hov, kishte ra poshtë e në rrugë...

Por ka kush e pret. Janë dy duer të fuqishme të njëj djaloçi që nuk e lanë djalin e vogël të bijë ndër gur dhe të shemtohet. Asht aj që për ato dritore ushqen gjithnjë një nderim e një dishir të kaditëshem.

Gra e varza dalin në dritsore me krye në grusht e me lot për faqe tue qa, për të pam të zezën që i kishte gjetë: por në vend se me pa djalin e dishirit të vdekun, e shohin, të ligshuëm por gjallë e shndosh, ndër krahë të djaloçit.

Asht aj. Vajza e fejueme e njeh: asht aj. E nuk mund të pritët pa i terë lott tue u kënaqë.

Çelet dera e shtëpis, ajo derë që i qe mbyllë aq hovshem atë ditë kur djali pat ardhë me kerkue për grue vajzën e shtëpis, dhe pret ngadhnyes njerin e dëbue.

Rasa, por rasë e bukur, rasë e vërtetë, rasë që qet në pah zemren fatose të një njeriu, i cili deri m'atë ditë nuk njëhej për kurrëja.

* * *

Gjergj Syba ka ardhë mbramje në shtëpi dhe ka ndigjue ngjarjen.

E sod nadje nuk ka dalë në pazar, por ka çue shegertin me kerkue djaloçin, shpëtuesin e djalit të vet, dhe asht tue e pritë me padurim aty nën hijen e kumbulles që porsa kishte lëshue gjethët, ku janë të vendueme disa karriga zunkthash. E asht i zhytun

ndër mendime: si duhet me ja shperblye veprën fatose këtij djaloçi?

Sa të holla me i dhanë për shperblim? Athue me e marrë në dugajë të vet pors i zyrtar, tue i dhanë një rrogë të mirë? Kishte për ta pëvetë djalin shka kerkonte, edhe asht gadi, në qe se aj kerkon, të thejë fejesën e vajzës së vet për të ja dhanë për grue atij. Atij që dijtë me i falun edhe një herë jetën djalit të vetem.

Vjen djali, por nuk pranon kurrnjë ndër mendimet e Gjergj Sybës, të mësuem vetem në tregti: nuk pranon kurrresi që vepra e tij fatose të çmohej pors i një sherbim i paguem.

E kur Gjergj Syba mbërrijtë, me shumë mundim, me ja çallë mendimin e shkatrrimit të fejesës për të ja dhanë atij vajzën, aj uli kryet e përgjegji: jo.

Jo, pse nuk i u duk urti të zezohet zemra e njëj djali tjetër i cili — edhe pse i fejuem për interesë — e kishte përbujtë tashma fytyrën, dashunin e vajzës dhe i ishte kushtue unji asaj.

Një zemer: zemra e tij, ishte qenë prekë e ishte qenë rrenue; pse të prekej e të rrenohej zemra e njëj tjetri?

Vajza?

Vajzën nuk e pëvetëte kush në ato konna.

Pse po ta kishin pëvetë vajzën do të ishte dijtë ajo shka me folë e si me veprue.

Një zemer fatose mund të dashunojë vet tjetër pa shumë se gëzimin dhe asht gadi të flijohet për zemra të panjohtuna. Këjo asht me të vërtetë veper fatose!

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Kushrij

Kurr nuk e kam pà njaq idhënueshem Ndocin si-
kurse n' atë nadjë kur e ndesha rrugës porsa
dola prej shtëpije.

— Çka kè, ja bana unë, a të janë mbytë barkët
në dèt a?

— More barkët na marrshin të keqen, ma pret
aj, pse tash me këto sigurime qi na janë përhapë
nuk po e lam me hupë kot mallin.

— Idhënueshem po edhe në qejf me ba hoka
tash nadjë!

— Jam idhënueshem, a e din pse? Pse sod nadjë
jam çue tue shà vedin e kulturën teme, se sa të
marrë kemi qenë dhe jemi.

— Po elë ma? Si buenën me u xanë njeriu me
vedi? A nuk të kanë dalë hesapet si duhet a?

— A ke ndie se ishte fejue Luigji?

— Po, more, dje mora vesht në kafë e ma një
pieme bashkë për urim.

— Po a e din ke ka marrë?

— Të kushrinën.

— Të kushrinën! E për ma keper nuk po na u
ndalueka aspak këjo martesë.

— Pse me u ndalue? A nuk e din se është tan-
sisht e lejshme a?

— Pse po e dij se është e lejshme ora, po më
sheh kaq idhënueshem.

— E pse, Ndoc? Ti për i martuem je, e me
thanë se ke pësë ndo ti mendim për vedi...

— Tash nuk po kemi ngae me bisedue ma gjatë,
pse u ba vonë për zërë, po kemi me u pà sonde
e kemi me bisedue gjatë e gjatë mbi këtë punë.

— Udha e mbarë.

E u dame.

Ndoci është një ndër ata të pakët shokë fëmijnije me të cilët kam mbajtur një miqsi të ngushtë. Me tjerët na ka da rasa e koha. Aj edhe unë tashma jemi baba familje e edhe fëmijë tanë rrijnë e lodrojnë bashkarisht, si të dojshin me e vijue atë shoqni që kanë pasë babat e tyne.

E, sikurse nevojë që ka njeriu e zemra e tij me shfry ndër disa rasa të jetës ndër të cilat veç zemra e njëj shoqë mund të ndiej çka ndien e jotja, njashu unë e Ndoci shpesh herë n' e mbramje rrijmë e bisedojmë e ja zbulojmë zemrën njëni tjetrit.

Fytyra e vrantë e Ndoci më bani përshtypje atë nadjë e e kalova ditën tue sendergjue gjithnduer sendesh përmbi shka do të më flitëte Ndoci atë mbramje. Ku mund do t' i ketë djegë atij fejesa e Luigjit?

E gjeta tue më pritë në Kafe. Çudë, pse gadi gjithmonë unë do ta pres ate. Ishte gjithnjë n' atë fytyrën e zymtë të nadjës.

— Los me kusht, i thaçë, se ti nuk ke ndrrue fytyrë sod të gjith ditën.

— Ulu, e mos luej me mue. E ndigjò. Na dy jemi rritë bashkë e qyshë në fëmijnë ja kemi zbulue zemrën njëni tjetrit. Por kurr nuk kam dashtë me të kallxue një punë që sod po më bjen rasa me ta thanë, pse nuk mundem me e mbajtur ndry në zemer. E shoh se kishe me vëjtë shumë po nuk shfreva me ty.

— Fol, Ndoc, ja bana unë; e kah e pash me sa të ndiem ishte kah flitëte, edhe fytyra e eme u ba e vrantë si e tija, e ndeja me sy ngulun ndër ato buzë, si të dojshem me u a grabitë fjalët. Ndoci vijoi:

«Ti e din se na në shtëpi kemi qenë shumë fëmij: ishim vëllazën e motra, kushrij e kushrina. Sikurse është zakoni i familjevet tona, na u njehshim të gjith vëlla e moter, e njashu me të vertetë shkoshim.

«Kishem edhe kushrinën Marije, që ishte pakëja ma e vogël se unë. Unë e ajo jemi dashunue gjithmonë, qyshë në vocri, porsì motra dashunohet me vëlla. Të gjitha lojnat do t' i zhvillojshim bashkë, të gjitha koket do t' i dajshim bashkë, e me pasë ndodhë ndo 'i herë se padashtas unë kishem hanger ndo 'i ambëlcinë pa ja pasë rëjtë hisen asaj, më mbetëte birë në zemer.

«E u rritem, ma besò, gjithmonë porsì vëlla e moter. As kurr hi ja e ndo 'i faji sadò të vogël s' kishte ardhë me e prishë dashunin tanë. Një ditë — ishte një ditë vere kur kopshti plot me barishte lypë kah mbramja dy duer puntore që me lagcë të ja shuejnë eden — Marija gjindej mjes vëllajsh së mbuluem me bimë të gjithnduerta. U dukte fort e bukur Marija n' ata të pamë: mjes asi blerim ajo, e veshun me petk plot-ngjyesh, me flokë të lëshuem për qafë, me fytyrë të tanë shndritë prei gazit, u dukte si një lule që ka qitë kryet mjes gjethsh e barit. Unë i afrova.

«Ndër ato ditë unë kishem ndie ma të parat fjalë që ma paraqitshin jetën krejt ndryshej prei si e kishem kujtue deri më atë ditë. Mendimet mija kishin fillue me u turbullue; u shkatrojshte në mende teme sa ndertesa që me mund të sa veteve kishem ngrehë; e në një ças e pash vedin porsì një vend rrenimesh ku duhet me shti puntorë për të ditë e me ja nisë ndertesavet të reja.

«E ndertesa ma e para, ma e bukra, ma e nevojshmja, m'u duk themelime dashunisë në zemrën e re që kishte nisë me rritë ndryshej prei si rrahi deri m' atë ditë. Po ku ta kerkoishim unë dashunin? Kuj do t' i u siellshem përpos asaj që për mue që gjithçka në tanë jetën teme? A s' kishte ta ndoshta në gjendjen teme edhe zemra e Marijs? A nuk ishte edhe ajo në mendim të njëj ndertese se rë në zemër të vet?

«E u paraqita mendimin.

«Ajo u kuq, si u kuq buza e saj nisi të qeshë përdhuni, dora e saj u dridh e lagca i pshtoi

duersh (nja dy a tri bimë u thyenë nën peshën e lagës) e në një ças m' u duk se edhe Marija ishte e mendimit tim... por dy lot i riguen nëpër mollxa të ndezuna. Duket se Marija donte si unë, e dishronte ndertesën e re të dashunis, por ajo dinte diç ma tepër se unë: — Na jemi kushrij, më përgjegji, e pa e thanë ma as një gjysë fjalë, muer lagcën prej toke dhe shkoi me e mbushë te pusi. Unë mbeta vetem në kopshtë. E prita, prita... Mora e i ndreqa ato bimë që kishte përkulë lagca kur ra mbi 'to: u naltuen, u duk se rishtas po rrijnë ndrejtë si përpara mjes shoqesh, por më një që i lëshova, u përkulen rishtas. E mendova zemrat tona që u thyen e s' ndreqen ma!

«Kur këthei Marija kishte marrë me vëdi vëllan tem Lecin. S' mujta me folë ma vetem me 'te. As kurr që prej aso dite. Marija m' u ruente. Mbas disa vjetësh na dy familjet u damë. Ma vonë Marija u fejue e u martue e kujtoj se është kondend. Edhe unë u martova...».

Këtu Ndoci e këputi bisedën. Unë u a kishem vu menden mirë fjalëvet të tija. Lexojshë në fytyrën e tij të gjitha ndiesit që dikur e paten mbulue e që hupen. Dashuniya, njajo dashuni e sveshun çdo ndiesije landore, njajo dashuni që lidhë dy zemra e që nuk mbaron as me vdekje, njajo dashuni që mban të lidhuna dy zemra edhe te una e votres ku plaku me plaken kënaqen me nipat e vet, njajo dashuni kishte mbarue, ishte fikë porsà kishte nisë me u kallë. E atëherë kuptova pse Ndoci ishte idhëne për fejesën e Luigjit.

As nuk që nevoja që të vijonte në bisedë, pse fjalët që më tha unë i kishem mendue që përpara:

«Unë u martova, e sa për lumëni teme e kam gjetë si njeni që kerkon pagjën e ngushllimin në familje. Por nuk mundem me mendue kurr pa u pikllue kthellë se si, prejse nuk dijem ma gjatë se sa vëlerën e ka dashuniya, e bora atë që më qeshi që së pari e që pa kurrfarë faji kishte mujtë me qenë shoqja e jetës seme».

Liza e Marija

Pesë vjet kishte ndejë e martueme Liza, e në të gjith atë kohë e kishte mbajtë shpresën se, një ditë o një tjetër, do të vinte me ja gëzue zemren premtimi i njëjete së rë të pertrime në trup të saj. Por kishte shpresue kot. Martesa i dha të drejtë me u quejtë grue, por jo nanë. E mbas pesë vjetësh pat edhe një titull të ri, por jo atë që dishronte: grue e vejë.

A ka se si? A do të kalojë mbarë rinia e saj, mbarë jeta e saj pa e ndigjue një za të singert e t'ambël tue e quejtë: nanë?

Shka i duhet pasuniya që i ka lanë i shoqi? Asht gja e kotë mbassi nuk mundet me mendue për një loçkë të zemres së vet së ciles me i kushtue munde pasuni.

Kurr nuk e kishte dijtë vedin kaq në vetmi. Shum kush e këshillonte të martohej rishtas, por ajo nuk e mendonte këtë punë. Tepër e aferme ishte jeta e dashuniya e të shojt të vdekun. Një martesë e rë i u duktue e fyemja ma e madhja që mund i bahej kujtimit të tij.

Liza shihte çupçijt që kishte ndër shtëpija të veta, në një oborr me 'te: skam i tyne i me i paguen prej së qeshunash së pafaj të fëmijëve, e gumi i natës ndër ato jerevija ishte i frauem prej vajit të ferishteve. Oh, çë trazim i ambël! Oh, se e kishte dishrue edhe ajo atë trazim: me e kalue natën tue përkundë një djep!

Shpesh he e në gjum tue par andrra, e shihte vedin nanë. I gjindte në një djep tue përkundë, tue këndue tue pague një foshnjë. Por dora e saj gjindej bosh, por goja e saj nuk levizte porsa i delte gjumi.

* * *

Sod nadje është çue me një mendim të ri. Duket ma e qet se tjera herë. E, porsa ndien Shaqen — çupçin e vet — që ka dalë n' oborr për me njëllë pulat, del në çardak e e thurret nalt pse ka një fjalë me 'te.

Çë bisedë është zhvillue ndërmjet tyre? Shaqja nanë dhetë fëmijësh e Liza e vejë pa kurrkend. Diçka kanë caktue ato dy gra e duken ma të lidhuna në miqsi ma fort se kurr.

Në mbramje, kur Shaqes i vjen burri prei pazarit, çohet gota e rakis n' atë jerevi të vogël ku gjindet në krye të vendit edhe Liza, e zoja e shtëpis, e thohet prei së gjithsh urimi i madh e i bukur që populli i ynë e ruen për rasë të mëdha: Na qoftë për hejrl!

Ashtë terr e nuk shihet kurrëja përjashta, e kush nuk e nieh mirë oborritin e vijat e tija nuk kishte me mujtë me hecë. Sonte s' ka as hanë, e hyjt janë të mbuluem me rë: nuk mundet qiella me gëzue perherë kur gëzon zemra e jonë... (ose, ndoshta, gëzimi i ynë është shumë ma i vogël se mjerimet e shumicës...).

Liza del prei asaj jerevi, e drejtohet për në shtëpi të vet. Ka diçka përpara duersh. Hyn mbrendë e mbyllë derën me çilc e me shul.

Me ma të parin të kuq t' agimit n' atë shtëpi pasanike gjindet një grue përbri një djepi, që kishte pasë bamë gadi për kur do t' ishte nanë, e në 'te ka lidhë një foshnjë të huej, që sodit e mbrapa ka për të qenë e saja: atë rrin tue pajtue: është bamë nanë.

* * *

Ja kishte lypë çupçis së vet Marijen e vogël së ciles porsa i ishin qenë da gjith. Kishte për ta rritë Liza porsë bijën e vet.

Kaluen muej e vjetë.

Marija rritej e mirë e e mendshme. Ishte bamë gjashtë vjeçe.

Një ditë prei ditësh Marija bani qejf ndër karruca. Qenë shumë gjind atë ditë në shtëpi të saj. Pau Lizën, nanën e vet, të veshun për bukuri. Kur të gjith shkuen ndër shtëpija të veta, aty nuk mbeten ma dy vetë si përpara: kishte ardhë një burr me banue me ato dyja. I thanë Marijes se atë trim do ta thirrte babë. I u duk çudi, por do të ndigjonte. Ajo pra kishte tash e mbrapa babë edhe nanë.

Kaluen edhe nandë muej e një ditë e çuene Marijen poshtë te Shaqja.

Kur këthei, gjet n' odë një djep tue u përkundë. I thanë se një pëllumb i bardhë kishte fluturue përmbi atë shtëpi e kishte lëshue një bebe të vogël.

Për Marijen filluen ditë tjera. Tanë kujdesi i nanës ishte për atë foshnjë e Marijen e lejshtin mbas dore.

Një ditë erdh Shaqja nalt pse e kishte thirrë Liza. Marijes i thanë me dalë n' oborr pse ishin fjalë. Çfarë fjalësh do të kishin? Marijes i shkuen syt te një pëmbë e oborrit ku zogjt kishin ngrehë çerdhe: një zog i asaj çerdhe, ndërsa po donte me grabitë prei gojës së nanës ushqimin e qiti shtatin teper jashtë dhe ra për tokë. S' dij për shiqoj shtëpin e vet ku ishte rritë, e i u duk vetë si zog i vogël që u shkëput çerdheje...

N' atë mbramje i thanë Marijes se tash e mbrapa do të rrinte në shtëpi të Shaqes e Shaqen do ta thirrte nanë sodit e mbrapa. Ndjen fjalë që nuk i kuptonte: i thanë se për pajë e për veshë e mbaje kishte për të mendue Liza, se kishte për të mbajtur ndër shkolla, se kishte për ta martue si është ma mirë, se...

Marija e mendonte se në vend që me fjetë n' atë odë kishte rritë do të shkonte në jerevi. Në vend se me u kënaqë me nanën e vet, do të kënaqej me tjerat. Çfarë gjindesh ishin këta? Një herë e shterngojnë me burrë babë një trim të huej që vjen

e hyn n' atë shtëpi pa pritë e pa mendue, tash i thonë me thirrë nanë atë q' deri sod e kishte thirrë Shaqe.

* * *

Asht natë. E mbramja natë q' Marija flen në shtrat të zakonshem. Gjumi nuk e merr. Liza ka ra me dhimbë kreje e është ankue se si ka me ja ba me fëmijn q' ka me e trazue natën. Marija nuk flen. Flejnë tjerët. Kur në një ças të natës foshnja lot në djep e nisë me qa, Marija është gadi: çohet e e për-kundë.

Ka dalë drita. Lizës i del gjumi e habitet. Po si ka mujtë me fjetë pa e ndie djaln tue qa? Çohet me turr. Merr me shtri dorën te djepi, e dora i ndëshë ndër flokë të Marijes q', lodhë prei gjumit, ka pshtetë kryet e flen mbi djep të foshnjes q' ka pajtue e s' e ka lanë me qa.

Liza e kupton dramën q' është zhvillue në shpirt të Marijes. Mendon se ajo vajzë është rritë me ndiesi të mira e mësue me prei saj. Shka donte me ba tash me 'te? A nuk e ka vendin e vet edhe Marija n' atë shtëpi? A s' ka qenë zani i saj ma i pari q' e ka gëzue jetën e saj tue e thirrë nanë? E merr atë fëmijë e e vendon në shtrat. E kur i del gjumi Marijes i thonë se prap do të rrijë si përpara, pse kanë ndrrue punët. Marija nuk kupton kurrëgjja, por kur del n' oborr sheh se zog'u i vogël q' kishte ra prei çerdhje kishte punue të gjith natën për me i u njihtë pambës, e tash q' gjindej afer çerdhje, nana e tij i ep me krah e e shtjen në çerdhe si përpara.

Dallndyshës në vjeshtë

E pra, kur erdhe s' pari
n' të bukuren prendverë,
kto vende nuk mendove
me i lanun kurrnjherë...
Me u ndalun me mzi q' prite,
për çerdhe mendim qite.

E kur prei lumit ngitshe
me u kapun për nën strehë,
ti qitshe 'i mij shestime
çerdhen se si me e ngrehë:
t' bukur mbi çerdhet tjera
sa ka n' gjë t' vet prendvera.

E her' për her' ti pae
çerdhen tue u smadhue
deri sa u krye... e lodhun
n' te u ule me pushue...
S' andejmi kur u çove
zane tue t' thirr' ndigjive.

Kujdesi i yt at-herë
s' qe tjetër veç shqimi
i zogjve t' t' e shpejtue
ndër ara futurmi
t' drejtonte. Kshtu për ditë
zogjt shkue tue u rritë.

Një brjdes tjetër t' del
n' pae se zogjt e t' e
çerdhje me dalun dojshin,
por s' dojshin me futrue...
Ka n' ka një t' msove
n' at me u pashkue... e i lshove.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Ja mbrini vjeshta e tine
 larg kndejna don me tretë...
 Puna, kujdeset, gzimet,
 n' kto ana kan me mbetë...
 Përsri por kè me u kthye :
 dër n' vdek' kshtu kè për t' shtye.

Njikshtu, dallndysh', n' ket jetë
 kaluekan ditt e nierit :
 duhet se ka mbarim
 çdo pun', por prei dishirit
 prap nieri mbi 'te kthen
 deri sa vdeka e rrmben.

Dramë shpirtnore

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
 "MARIN BARLETI"
 SHKODER (2018)**

Atëherë Marija nuk mujt me u pritë ma, por, kur e muer me të prem caktimin e vet, shkoj e i traklloi babës në derë.

Disa orë përpara Marija kishte pasë ba shamatë të madhe me t' an i cili, i moçem si është, nuk din me i gjykue disa punë qi qytetnimi modern i lenjon dhe i çpallë, ndërsa në kohë të tij ndoshta mund të njeheshin porsi faje.

Marija, vajzë moderne, në ma të mirën kohë të vajznis (është sod njizetedy vjeçe, e nandëmbëdhjetë vjeçe e pat krye licën), tash pret në shtëpi kohën e rasën e fejesës.

Por asaj tash i është mbushun mendja me një kë disa shoqni qi babës nuk ja ka qefi aspak, e shi sod nadjë janë xanë me fjalë pse Marija kishte caktue me shkue, bashkë me 'i grup djelmocash dhe varzash, në një shtëpi qi do të ngjafëte të gjith ditën. T'et i u desht me çue zanin, me shi në punë të gjith auktoritetin e vet, për ta ndal vajzën në shtëpi; e madjë gjet rasën me ba një gjykim të përgjithshëm mbi të prumt e Marijes, tue përfundue me disa urdhna, për zbatimin e të cilave vajzës i u dorë me këthye dalë në shum rruzë qi kishte nisë me mahë në jetën e vet.

Por njeriu qi e ka provue kënaqën e liris, nuk duron t'i veket freni.

E Marija i kundërshtoi t' et sod nadjë. I kundërshtoi në një mënyrë qi çuditë e piklloi fort zemrën e babës, por qi çuditë e piklloi fort zemrën e vetë Marijes. Cila s' e kishte besue kurr se do të kishte guxim në 'i hejë në jetën e vet me i këthye fjalë e me ja gëdhe zemrën babës.

Atij babë qi për 'te kishte ba aq shum flijime e qi sod po shperblehet n' atë mënyrë!

Ndoc Fryshani, baba i Marijes, ishte nji burrë ndër pesëdhjetepesë vjetat. Kur kishte pasë krye shkollën fillore, kishte pasë rasën bashkë me disa shokë, me shkue përjashta ku edhe kreu studimet e veta. Shum i shquet tue qenë, ja kishte dalë ma së miri dhe, si këthei me diplomë, qe emënue profesor në licë. Menjiherë kishte tregue aftësi në të kryem të detyrës e Ministrija shpesh lypte mendimin e tij mbi shum çashtje pedagogjike të cilat aj i rrihte me zotsi vertë të përsosun.

Ndoc Fryshani e kishte fitue ketë famë sidomos me disa punime qi kishin shije letrare e qi kishte botue herë mbas here. Dihej se aj, ndër orë pushimi, në vend se me e kalue kohën në shoqni e ndër argtime, thirrte pranë vedit zanat dhe kuvendonte me 'to. Shkrimet dhe studimet e tija pelqejshin.

Para se t' u emënonte profesor, ishte qenë martue dhe, mbas do vjetësh, i kishte falë Zoti nji vajzë: Marijen. Por familja e tij nuk ishte qenë caktue të gëzojë pagjën e zakonshme, pse mbas tri vjetësh që se leu Marija, grueja e tij, nana e Marijes, u smu dhe vdiq.

Idhënimi i Ndocit qe i madh fort, aq ma teper pse i u dhimbte e bija mbetë e vorfën pa nanë. Shumkush u mundue të ja mbushte mendin me u martue për së ri, por aj, mbassi e pëveti mirë zemrën e vet, caktoi mos me pranue qi nji grue tjetër të quhej prei Marijes nanë. Dhe mbet në shtëpi vetem me vajzën e vet dhe me nji sherbtore plakë qi në vjetët e para i ndihmoi me e rritë vajzën. Ma vonë edhe ajo sherbtoria vdiq e i la vetem.

Kujdesi kryesuer dhe i vetem i Ndoc Fryshanit, që prei aso dite qi caktoi me vejnue me vajzë, nuk qe tjetër veçse mirë-rritja e Marijes. E Marija e dinte — tash qi ishte rritë edhe e kuptonte — se që flijim i madh ka qenë aj i babës.

Ja pse Marija, para se me trakllue në derë t' odës së babës, ishte ndry n' odë të vet dhe kishte

qà gjatë e gjatë, e me mund të madh, megjithse me të prëm, e kishte marrë vendimin qi tash është tue shkue me ja zbulue babës.

Asaj i është mbushun mendja se baba nuk ka të drejtë me hy e me gjykue veprimet e saja as shoqnit e saja. Sod kohët kanë ndryshue: duhet me ja thanë qartas babës: o ta lenjojë me e vijue jetën qi ka nisë, ose ajo është gadi me i thanë lamtumirë. Me diplomë e me aftësi qi ka, kishte për të kerkue me gjetë ndo 'i zyrë, si sa shoqe të saja. Pse e çonte jetën ashtu, ajo nuk ishte tue ba gja të keqe, e pse pra baba me qenë aq kundershër? E pra Marija nuk donte me ja vu veshin nji zani qi i thonte se të gjith idhënimi pse i shko i huq shetitja e soçme mbahet vetem pse nuk po mundet me u pjekë e me ndejun bashkë me Luigjin, me atë djalocin qi tash disa ditë ja ka grabitë zemrën e qi, kur ajo u vonue te nji shoqe nji mbramje, erdh me e përcjellë dhe i foli disa fjalë qi ja trazuen fort shpirtin. Oh, atë mbramje, tue i thanë «natën mirë» ajo e kishte ndie fytyrën e vet të ndezur e nji dreqnushë rreze-hane, tue grabitë nji shetë neper gjethët e kumbullës, e kishte trathue dhe djalocin e kishte hetue të kuq qi i kishte... Marija nuk bante kurrëgjatë të keq n' atë jetë qi ishte tue me... por ajo mbramje nuk i hiqet mendsh e sod e ka dishrue atë shetë, jo aq pse ishte e dhantë mbas shetish, sa prejse e dinte se në 'te do të mirrte pjesë edhe Luigji. Megjithse ajo mbramje nuk i sigurisht e para herë qi Marija ndigjonte fjalë t' anabëla dhe e ndiente fytyrën të ndezur, prap këjo rase mujte me qenë ajo qi kishte për të ja çelë detyrët e fatit e të lumënis së saj. Por pra baba me kundershue? Ajo sigurisht nuk ja ka zbulue zemrën, si mujte aj me dyshue?

Oh, pafajsi e fajit! Kujton djalin e vajza se prindi i vemendshëm po iu me lexue në sy të loqës së vet e s' po din me hetue n' ata sy të gjitha mshehtsi qi levizin përmbrendë zemrës. Oh, prindi kujtohet mirë për gjendjen shpirtnore të fëmijës së vet, edhe atëherë kur raste ishte nuk është gjetë ndo-

kush i huej qi me ja sjellë në dijeni të prumt e përjashtem. Pse, në pastë sy prindi me lexue shpirtin e loçkes së vet, i hueji ka vetin tjetër qi s' e ka prindi: me pà ma me siguri të prumt e përjashtem.

Me këto mendime Marija ka dalë prei ode dhe është nisë kah oda e babës ku shpesh aj ndryhet e lëshohet në punime mendore të ndryshme.

Dhe i trakilloi derës e hyni mbrendë.

E gjet babën ndejun, me krye të shternguem ndër duer e me sy ngulë mbi disa letra, të kuquna prei kohe, qi kishte shtri përpara mbi tryesë. Aj duket se nuk e ndjeu derën tue u çelë as hapat e së bijës qi i është afrue dhe don me ja nisë arësytetimet dhe paraqitjes së caktimevet të preme qi kishte marrë.

Por Marijes, para se me ja nisë fjalës, i shkojnë syt mbi dy a tri pika qi kishin lagë atë leter, aty para fytyrës së t' et, dhe kujtohet se baba ka qà.

Oh, po! fuqija e vajit, shprehë edhe vetem me një lot, mbërrin me rrëxue deri zemrat ma të fortat jo ma zemrën e Marijes qi, në fund të fundit, nuk ishte gurit!

Kurr nuk e kishte besue se do të ja mbërrijte kësaj dite qi me e pà babën tue qà për faj të saj. Mendt i turbullohen, oda i siellet, e kupton humneren kah ishte nisë me ra rrokopujë, dhe e sheh se vetem dora e t'et mund ta shpëtojë; bjen ndër gjuj te kambët e tij e shfren në vaj.

Lot pendimi e lot përmallimi.

Ndoc Fryshani, pa folë, e lëmon kryet e së bijës dhe ja rregullon flokët e kuq qi, në valë të vajit, ishin shprishë. Mbasandej merr atë leter të lagun me lot, e shkyen dhe e hjedhë në kosh.

Pagja ka këthye.

Ndoc Fryshani ka dalë prei shtëpije e Marija e ndien vedin të kënaqun. Kurr, tash shumë vjetë — ajo e ndien një za qi i thotë: qysh se fillove me i

u mshehun babës! — kurr nuk e kishte ndie një aso kënaqe në trup të vet. Ajo ka bërë premtim të ngulun me ndrrue kryekëput jetë dhe me krye vullndesën e babës qi e don vajzë shtëpije e jo rrugaçe, qi e don të ndershme e të dashun.

Marija ka premtue e jeta e saj që me sod do të marri një rrymë tjetër, të pajtueshme me dishiret e të drejtat e babës.

E, si është zakoni me shkue me mend ngjarjet qi na kanë tronditë shpirtin, edhe ajo i përtrini me mend çasat qi porsà kaluen e qi qënë caktues: të jetës së saj... dhe mendimi i ndalet te letra qi baba pat para vedit të lagun me lot e qi mbandej e kishte shkye e tretë. Aty-për-aty nuk kishte dijtë me i dhanë randsi kësaj punë, pse ishte e muftun prei ndiesijsh tjera, por tash, në gjak të ftohët, i ngjallët dishiri me dijtë çka përmbante ajo leter. Hyn prandej n' odë të babës, i afrohet koshit të letravet të tretuna, merr ato grimcat e siperme dhe i bashkon. E lexon:

«Ma i bukuri liber qi kam lexue, dhe qi më ta lexoj dita ditës, është Marija.

«Marija nuk është e dashuna e eme. Marija është vajza e eme.

«Marija sod është kater vjeçe. Syt e saj, qi ndër ditët e para të njëjti maji i u çelen jetës, sod rrinë tue më shique e më sjellin prendverë.

«Por ata sy më thonë edhe fjalë tjera.

«Ata e shiqojnë jetën dhe kujtojnë se është punë e lehtë me e përballue.

«Ata e shiqojnë babën dhe kujtojnë se kujdeset e babës nuk janë tjetër veç kënaqa me bijën e vet.

«Marija nuk e di se kujdeset e babës nuk janë kënaqa me syt e saj.

«Marija në është lëshue në dorë dhe unë kam përgjegjësi për jetën e saj. Si ka për t' u rritë Marija?

«Ajo më shikon e më thotë: Ti, babë, duhet të shtijsh në punë të gjitë zotsin tande për rritjen

teme! E nuk e din ajo se për rritjen e saj mue më ka dalë përball një anmik i madh që don me ma rrëmbye: shekulli.

«Marija ka për t' u rritë. E më del para moda me modelet e veta, e më del para jeta me sportet e veta, e më del para shoqëria me shokët e shoqet e veta.

«Modelet që kanë për ta veshun shtatin e Marijes, të rritun e t' amnuem, kanë për ta mbulue trupin e saj, por është një mbulesë që u a zbulon syvet dishruesat e t' edshem të sa mija bishëve të veshuna me likurë njerzore.

«Sportet e reja kanë për ta bajtë bijën teme ndër sheshe ku shija e artit është e xevendsueme me sy gjurmuesat që duen me pa në bijën teme mjetin e dishirevet të veta.

«Shoqnit e reja kanë me pa në trupin virgjier të bijës seme veç mjetin e kënaqës së tyne...

«Marija kater vjeçe më flet e më mëson: unë jam e jotja, më rrit ti si të dësh!

«Unë due me të rritë si më dishron zemra, por a kam me mujtë? Shkoder, maj 1924 ».

Si e kryen leximin Marija kënaqet se, pa e pasë dijtë mshehtsin e t' et, ka ra në pendim. Për babën do të jëtë qenë një balçem i ambël me e pa bijën të pendueme pa kerkue tjetër flijim prej babës posë dy pikë lodje. Oh, aj pendim tash u përforcue në heshtim t' asaj odë ku u lexuen ata rrjeshta, shfrime të njëj shpirti.

E tue i hjedhë rishtas në kosh ato grimca, i merr bashkë me tjera që dora e t' et kishte shkye e trefë, i bën e i qet në zjarm.

E flaka merr me vedi e trefë me tym kujtime të përmallshme, mendime të trishtueshme, caktime tragjike, dhe n' atë shtëpi len vetem pagjë e ngroh-tësi dashunije.

Për me paque zemrën

U kallxova tre shokëve të mij një ndodhje që më ka ra rasa me e pa e me e ndjekë me sy të mij. U a tregova kinse me kerkue këshill prej sish. Por asnjëni nuk dijtë me dhanë një gjegjë që të ma mbushte mendën.

Tre shokët e mij janë: një profesor (djalë i ri i pamartuem), një novelist (artist dhe i martuem), një burrë i pjekun (edukues, i pa-martuem).

Seicili, ngjarjen që i tregova, e muer n' atë kuptim që ja pat anda, e mue më lanë pa këshill; ose, kur ma dhanë këshillin, ma humben shpresën që kishem pshtetë mbë 'ta.

Në zemrën teme tashti gjinden tri mendime të ndryshme, t' ardhuna së jashtmi e luftojnë njëni me tjetrin për të nxanë vendin e parë... por asnjëni prej tash nuk fitoi. Po e shkoj me mend edhe një herë ngjarjen që mue më preku aq këthellë; po an mba-sandej tri gjykimet e shokëve të mij, e na në fund po kerkoj me ja gjetë fillin e me caktue gjykimin përfundimtar: qoftë njëni prej tri mendimeve të shokëve, ose një tjetër i ri që do të më dalë të vedi nga pësheretijt e zemrës.

Qe ngjarja:

Në një rrugë të ngushtë e të palevizje të y-tetit tinë — një aso rrugë shkollore që janë çelë ka pak ka pak tue hëkë këtu një derë që pengonte kalimin, aty tue thyt një qoshe muri që filte shtrem-bët — më ra rasa me ndeshë në një djalë të ri (njashtu si kemi qenë të gjat na t' ur) të pikatun e të mbajtur sikurse i ka hije njëj djaloçi modern.

Aj kaloi pa më pershndetë pse nuk e njihshem. Edhe unë palova atë nuk di të kishem mendue ma për të mos të kishem ndeshë në një dike tjetër që...

Njeriut i bjen rasa me ndeshë ka 'i herë në një njeri mbi të cilin e ndalë shiqimin e vet e e ngulë këthellë; bjen në mendim pse n' atë vehtje sheh të përsosmërisht idealin e fantazisë së vet rijsore. Atëherë na duket çudi si s' kemi ndeshë ka ditë në këtë njeri, marrim me i u afrue... po na duhet me shique gjurmët që kemi lanë përmbropa e me pa vjetët e gjata që kemi mbi shpinë e që s' na lanë ma me u lëshue në rrjedha të pasigurta të jetës. Ulim kryet e kalojmë.

Njashtu më ndodhi edhe mue. Vasha në të cilën ndesha m' u paraqit njashtu sikurse e kishem andrrue në rinin të me; ishte kund peshëmbëdhjetë vjeçe. Përsosmërisht së trupit të saj e bukuris së fytyrës, mirë i përgjegjëj shkelximi i rinis në ganxhe. Rrijshem tue e shique i mahnitun e i trefun në mendime. Ajo afrohej e unë më një e shiqojshem. Porsà i çoi syt e u ndesh ndër të mijt, fytyrës së saj i u vesh veli i kuq i gjakut përvëlues. Kuptova n'atë ças si kanë mujtë të rrit e kohës klasike me u përlulë n' adhurim përpara një grueje; e kuptova si kishin mujtë me hyjnizue bukurin e grues n' Afroditën. E disi kuptova — unë themi — se si ka mujtë zhenija e Dante-s me i kushtue monumentin e kristjanizmit shiqimit të tetëmbëdhjetëvjeçares Beatrice.

Zhvillova edhe një problemë që ka ditë kishem kerkue ta zhvilloj: nusja që don me u dukë e bukur ndër sy të botës tue u mundue me e përtri artificialisht në mollxat e veta ata të kuq që ndezë e përvëlton rinin, e paska psehin.

Vasha kaloi, e unë s' mujta me u pritë pa ja lëshue syt edhe në kalim, kinse me e mbajtë sa ma gjatë atë ças lumënije.

Syvet të mij atëherë u u paraqit një suazë rromantike e cila — mbassi më gjet të prekun prej atij të ndeshuni me atë fytyrë të ndezun — u lulëzue e u ba më një ças ideali i jetës: djali po e pritëte e ajo po i afrohej.

Kuader ky që kishem dashtë me e përjetsue e me e lanë njashtu si e pash, për të mujtë me para-

qitë në këtë mënyrë gruen e ligshhtë që kerkon një mproje.

Por kuadri levizte e ata dy u bashkuen.

Poezija mbaroi. (Ndokush mund të vërejë se atëherë fillon poezija: s' jam me 'te). Ata u zhduken e unë vijova rrugën tëme, tue qeshë me vedi për fantazin e lodhun tëmen e cila ka 'i herë nuk mendon se realiteti e vijon rrugën e vet tue i lanë ngjarjet e idealizime vetem në mendën e menduesit.

N' e nesre i ndesha prap e q' atëherë e mbrapa i ndeshi për ditë. Asht rasa që na ban me u ndeshë. Tashma asht të zakonshem që të ndeshemi, të shiqohemi e... të përshndetemi. Po, pse tue u ndeshë në një rrugë kemi ba miqsi; miqsi të çuditshme që s' ka tjetër marrëdhënie posë shiqimevet plot kuptim. Më përshndetë djaloçi që ka për krah vashën peshëmbëdhjetëvjeçare e cila më shiqon tue nëqeshë. Megjithkëta endë nuk e di kush janë as s' due t' i njoh.

Athue kanë hetue ata se mue fort m' intereson puna e tyne, e ndër bisedë dashunore përzierim edhe unë në çashtje që rrahin? A mos kanë hise edhe unë në lumënin e tyne? A po mos u ba haj unë kujdesin kot?

M' intereson vetem të di pse kurrë ma nuk e shoh atë fytyrën e shndritshme si e rash të parën herë. Vasha sod më duket e zbënë, e hjekun e pa atë terheqje rijsore që natyra i fali atë ditë e parë kur së pari bani hapin kah dashanija.

Ku asht, ku asht të kujt e asaj ditë? A ka pasun në botë që rishtas mund të ja kërthej vashës mbassi ta këtë humb një herë?

Cili asht shkajllë i këtij shqetërimi që ndërton zojushat moderne (kuptova se vetem zojat) me përdorë gjithnduer lantesh e kemash për të maskerue fytyrën e zbehtë e të parin? Të parin që u humb një herë e përgjithmend qyshë së humbi shenji ma i randisim të kësaj e mollavet!

Këtu kam kerkue këshill prej tre shokëve të mij. Pse unë e diqshem se nuk do të mund të pri-

teshem pa e tregue ngjarjen botnisht; këtë ngjarje qi më ka ba aq përshtypje, por së cilës nuk dijshe më ja gjej fundin, mbassi endë në të vërtetë një fund nuk ka mbërrijtë. Këtë përfundim mue më duhet ta krijoj, e për këta kerkova këshill.

Mbassi e shkrova ndodhjen, njashtu si e pash e si e shoh dita ditës, e krejt njashtu si u a tregova tre shokëvet të mij, po i qes në leter edhe këshillet e tyne.

I pari: profesori beqar, kishte ndejë tue më shique kah tregojshem, e kënaqej për shprehjet e mija poetike. Si mbarova së treguem, më tha: «Leni ta gëzojnë rinin! A ka gja ma të bukur se dashunin?».

(Por unë tham: *leni ta gëzojnë!* këshill i bukur! A kam si u a ndaloj unë? A jë kund me më shkapullue mue prej gjendjes ku kam rë! Se ata e kanë ujdisë punën e vet).

I dyti: shkrimtari i novelave, i martuem, kishte ndejë edhe aj tue më shique, si të donte me më thanë: i shkreti ti qi s' din me trillue! Si kreuva tregimin, vrani vetullat, mendoj pak e më tha: «Shkrueje një novelë e arësye toje humbjen e të kuqit rijnuer me kundërshtime të forta qi dy të dashunit gjejnë ndër konaqet e veta për një bashkim të përjetshem».

(Përfundim s' ka ma rromantik. Por unë, lum novelisti i im, nuk due me shkruë një novelë: due me tregue të vërtetën, e me e gjetë arësyen e vërtetë të këtij shndërrimi të menjherëshem. S' është koha për dy të dashunit tanë me mendue për martesë, e sa për këta ka arësye profesori).

I treti: burri i pjekun, edukues, qi njatëherë kishte pasë mbarue së lexuemi një novelë qind për qind rromantike e ishte mbushë e ngi me fantazi, nuk më lente me e krye tregimin tem me shprehjet e mija rromantike: pak i interesonte fantazija e rromanticizma. Ma ndërpreu tregimin dy a tri heresh për me kerkue njohtime mbi dy të dashunit. U kujtova se donte më ndërhy te prindt e tyne për ta ndalue atë lloj dashunije qi mund të rrenonte dy të rij.

(Me ty, lum burri, s' mund të bij në godi: gjindemi shumë larg njeni tjetrit).

Qe ku më kanë lanë këshillet e tre shokëve. S' di kah me ja mbajtë e si me e paqe zemrën teme.

Të vetmin mjet m' u gjà se e gjeta: tash qi e rrjeshtova në shkrim ngjarjen, me gjithë këshillet e ndryshme, po e shoh se jam paqe mjaft.

Kam edhe një vërtje qi nuk ka randsi.

Tue shkruë këta rrjeshta, lapca e eme me të cilën shkrova deri tash, m' u thye në dorë tri heresh. (Mirë qi është lapcë automatike e mund të vijohet gjithnjë me shkruë). Mund të shihet edhe vendi ku m' u thye lapca, pse, në shpejtësi të dorës, e ka lanë gjurmën e njëj shkarravine:

Të parën herë u thye ndër fjalët... kuadri levizte e ata dy u bashkuen.

Të dytën herë ndër fjalët... vashën pesëmbëdhjetëvjeçare e cila më shiqon tue nëqeshë.

Të tretën herë... atë ditën e parë kur së pari bani hapin kah dashunija.

Por këta s' ka kurrfarë randsije; është fajti i lapcave moderne qi s' po qindrojnë aspak.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Zemër vashe

Kur pat lë Dila, prindja e paten shitë në një katund të largët të malsis. E, në mal, vasha kishte fillue të rritej e mirë e e bukur për burr. Por, një ditë prei ditësh, prindja e Dilës e lanë malin ku kishin pasë jetesën të parët e rane në Shkodër për të mujtë, ku me punë ku me lypë, me e kalue ma mirë jetën. Kështu në mos tjetër u a mirrte mendja atyne.

E në qytet, ma mirë se të gjith, e çonte jetën Dila.

Njimend se ndër orët e zhegut të ditës dishronte të gjindej nën hije të lisavet të malit bashkë me grigjën e vet në mriz... e herë herë i duket si me i ndigjue fejt e barijvet të malit. (Oh, sa ndryshim e kanë kangët — në qofshin kangë — qi lehojnë kungallat e zhegjevet të qytetit, prei melodis së pakundshoqe të fejvet të malit!).

Njimend se ndër orët e gjumit dishronte me ndigjue, si dikur atje në mal, vëçat e rij tue pallë, kingjat e vogjel tue i kerkue gj nanës... e shpesh i duket si ta ndiente ndër veshë frymën e voktë të tyne.

Njimend se dishronte të hiedhej shkrep me shkrep, si bante dikur, pa marre, pa frigë se rreohet, pa i thanë kush as ma këndeje as ma andej..

Por në fund të fundit atë kondën tse ka xanë punë tjera, lojna tjera shoqe tjera.

E kishin njite në shkollë, e në shkollë shkonte me qef. Xef mirë, ishte e kurtue me e, pa e dëjtë as ajo vetë, shkonte ka pak ka pak tue e vu oroe se jeta ishte shum ndryshej prei si e kishte mendue.

Vasha nuk qenka pa një gja qi trimi pa hiq mund të sheshe të blejë. Ajo mujka me pasë një

vullëndesë, mujka me qenë e pëvetun, fatin e vet edhe ajo e paska në dorë.

Të gjitha këto mendime nuk i gjente ndër libra të shkollës, as nuk i lexonte nepër fletore, por i ndiente e i shoshitëte në zemër të vet qi tash në qytet rrihte ndryshej prej si rrihte në mal.

Në zemer të vet tashma i blunte këto arësye-time, por nuk donte me e ndalë fort mendimin mbi 'to, e shpesh mundohej me i largue. Shka veç se këthejshin ma me të dhanun e përherë e ma të nderlikueme saqi ajo e shkreta nuk dinte ma me u dhanë maje.

Zemra e një vashës duhet të shtrohet.

Ndër sa sende tjera qi kish thithë prej xane-sash së veta, ishte edhe kuptimi se grueja duhet të jëtë prusja e pagjës në shoqni, edhe në se i duhet të flijojë vehtën.

Kur mendonte Dila se për të kënaqë zemrën e saj kush e din sa gjaqe do të baheshin, sa zemra do të prisheshin, sa idhënime do të pertriheshin, ulte kryet e vullëndetisht e bante fli jetën e vet.

Pse zemra e saj kerkonte një kënaqë qi s' e kishte e qi sigurisht nuk do të ja kishte sjellë mar-tesa e shterngueme me një burrë qi s' e njeh as s' e din.

E fjala e mbrame e saja, kur Ndoci (qytetas qi kishte mbërrijtë me grabitë një shiqim, një nëqe-shje, një fjalë, një të pjekun prej Dilës), ja para-qiti mendimin e vet, qe: unë jam e prindes, ata më kanë dhanë tjerakuj, unë nuk jam për ty.

E u tregue trimëneshë. Qau, por tinsë. Kurrkush nuk do ta dinte idhënimin e saj e kurrkush nuk e dijti. E koha afrohej qi Dila do të shkonte, nën duvak, nuse në mal.

Prap do të këthejnë shkrepat për 'te, prap lisat, prap grigja, prap fejet... por jo pagja qi kishte atë-herë në mal sa qe fëmij. Pse atëherë shiqonte te një qellim ku do të mërrinte, në sa tash, s' ka tjetër veç me shique të kaluemen. Qyteti ka për të qenë

përherë andrra e keqe qi ka për të ja trazue gjumin në mal, edhe kur me gjumë të kerkojë me harrue.

Ani: ajo nuk ban za.

Por s' ishte thanë qi Dila t' u martonte kësaj herë.

Krisi pushka. Asaj i thanë se nuk ishin gjaqet e zakonshme, as grabinat e përditëshme. I thanë, përkundra, se gjaqet ishin pajtue të gjitha, se s' kishte ma drojë për grabina e se kush ishte djalë pushke, rrokte armët për t' i grabitë Turkut një zojë të bukur, flokë-ari, t' ambël, buzëqeshun... Shqipnin.

Ju, vasha të reja, a nuk keni gjelozi për këtë zojë të bukur qi ju a grabiti të gjithë djelmë e rij? A nuk po qani për ta, për rinin e tyne, për rinin t' uej? Ata hupen mbas një bukuris tjetër qi s' asht bukurija e juej, e ju gëzoheni? Shka qe qi zemrën t' uej e bani kaq bujare?

— Shqipnija!

Shqipnija ju len pa dashuni e jue ju shtohet dashunija për Te! Ajo ju a hoq përgjithmonë prej buzëvet fjalën e dashunis e ju Ate lavën e doni! Ajo ju a thau përgjithmonë ato duer të vrashda e t' ambëla përnjiheri qi jue do të e lëmojshin, e ju me duer t' ueja I qendisni flamuj për ngadhënjim! Oh, mister i dashunis!

Po bijnë djelmë...

Po ngjallet Shqipnija.

As Dila nuk desht të koritet. Lajmi se Bardhin, shi n' atë ditë qi ishte qenë shenj e të bahej dhan-derr, e kishin vra, nuk e helmonte. I thanë se kishte ra për Shqipin, e Shqipnis ja fat.

Ndoshta ja fat dhe ma me gëzim pse zemra e saj tashma ishte e lirë e mund u siellte, jo ma kah një njeri qi nuk kishte ashtu pam kurr e qi veç

për detyrë e pranonte, por kah aj për të cilin kishte rrahë ka ditë.

E, mbas do ditësh, Ndocit i u suell rishtas ajo zemer.

E Ndoci qe në shend pse ja kishte mëriijtë qe-llimit.

Por shendi i Ndocit ishte i trazuem shpesh prej nji trishtimi q' vinte e e mbulonte fytyrën e tij, edhe në kohën ma t' ambëlen e pjekjevet dashunore. Dila e vente oroe ketë trishtim e mjerohej.

Aty, nën hijen e kopshtit, buzë vëllajvet erandshem, ku Dila me Ndocin perpiqeshin, dashunija e tyne shtohet, sikurse shtohet gjethi, lulja, fryti i atij kopshti. E tashma Ndoci e kishte caktue ditën e martesës. Dilës i u duk si të kishte lë së dyti. Por mjerohej gjithnji për atë hije trishtimi q' shihet në fytyrë të Nocit.

— Çka k'ë? e pëvetëte.

Aj kurr nuk i u përgjegj. Gjithmonë ndrronte bisedë. E, si ndodhë shpesh ndermjet dy vetëve q' duhen, kur njeni i mbushet mendja mos me kallxue nji punë a nji send, aj tjetri ma me qindresë e kerkon deri sa së mbrami, për n' u dashtë dashunija e pagja, mëshehtësija do të zbëlohet, njashtu ndodhi edhe për dy dashunorët tanë.

Ndoci i diftoi e Dila e ndigjoi.

Si kreu tregimin e shpejtë por të shemtuem të vetin, Ndoci priti përshtypjen q' kishte ba në Dilën.

Fytyrës së saj i këthei të tanë ajo hije trimneshë q' kishte pasë para se të bahej vashë qyteti. E fytyra, thonë, paraqet zemren. Me sy ngulë mbë Ndocin, me fjalë q' s' lanë m' u fallë as me dyshue, me za të cilit nuk mundet mos me i u ndigjue urdhëni, foli:

— Ti k'ë shti e vra Bardhin veç për të pasë dashunin teme! Kundrejtë meje jë gjaksi i tij: i burrit tim. Ti e gjete kohën e bukur kur të gjith u rrejtën se e deshti Shqipnija, e kështu Bardhi shkoi gjakhupë. Plumbi s' i ra gjoksit por shpinës. Unë ja kishem

falë Shqipnis gjakun e tij, të gjith ja kishin falë, por ty kurr...

E në mende të saj u përtri ahmarrja. Ajo do të ja mirrte gjakun Bardhit. E jo vetem Bardhit por edhe zemres së vet.

Pse aj, tue fikë dashunin e saj, i kishte rrenue zemren. Dy gjaqe do të lante...

I kishin pasë thanë se për kushtim q' lëshoi Shqipnija, ishin falun të gjitha gjaqet, të gjith ishin ba vëllazen.

Animirë: as ajo nuk don me qenë ma pak bujare, po falë por me nji qyshke: Ndoci do ta diftojë edhe aj bujarin e vet, edhe në zemren e tij do të flasë fryma e liris, fryma e Shqipnis...

Zemra e nji njeriut, aq ma pak zemra e nji vashës, nuk mundet me qenë aq trimneshë sa u tregue zemra e Dilës, e cila trilloi e kerkoj nji ahmarrje të rë, të jashtazakonshme:

Bardhit t' i mirret gjaku tue rrokë Ndoci pa shkën me luftue për Shqipni...

Zemres së saj t' i mirret gjaku tue ba vëllazën Ndoci për Shqipni...

E Ndoci s' mujt me i qindrue: u tregue burrë!

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Zana e mirë

Lë e rritë në mal, me mal u këshillonte e zemren me te e shfrente.

Edhe mali gjith-herë ja kishte ndigjue me qëf këshillet, pse fyellit e zanit të tij i u përgjegj kurdo me jehonë.

Por lahutës së tij nuk desht mali kurr me i përgjegjë.

E pra, po ta kishte ndigjuem mali, po t' i kishte përgjegjë me jehonë edhe lahutës së tij, sikurse i gjegjej zanit të fyellit, shum-e zanat do të kishin mbetë pa za! shum e orët do të kishin mbetë të çudituna e të përmallueme prej atyne jonevet t' ambelat

Mbi atë lahutë, mbi atë kordhë të dridhun prej atyne gishtave qi me mjeshtri të madhe rrahshin si rrihte zemra e tij, këndohej trimënia e fatosave shqiptarë. Tingulli e varjacjonet e tija qi këshonte lahuta, i nxiershin prej zemre fjalët na të zgjedhunat për të përjetsue fatosat e malevet. E aj këndonte mbi lahutë me za të paktë, për mos me ja dalë zanit të butë e si të mbuluem të vel të saj.

Jehona por s' përgjegjte!

E gjith malcija, na e dijnë, tingullon prej kan gësh së barijvet ke kalojnë jefen rrahue me grigjë; e jo vetem barijt, por hujat e gjithkund të gjindet në punë a në mbledhje i malcari këndohet kangët e kreshnikëve qi kanë bajtë deri ndër dritë tona trimnit e shqiptarëve te kahershem. E na ato kangë, kangafarit edhe ndigjuesit këndja u tjetër ndër mote të kalueme, e përseriten në shpirt ndiesij qi forcojnë e pregatisin zemra. Dhe e dijnë se ndër male tona lenë e u rriten poetë të vërtetë, emëni i të cilëve hupi me mote e rritet kangë qi kalon gojë në gojë. Ka ende ksi poetësh.

Kangët qi malcori i ynë këndoi ma së pari, të gjithë i përsëritshin me atë mamende të shndoshtë e besnike — e në rasë të nevojës përherë të gatshme me xevendsue me fraze poetike ndonji varg të humbun — me atë mamende qi ka malcori i ynë. Nami i tij kishte marrë dhen. U çmonte pors i ma e mira zanë e malcis sanë.

Kangët e tija, të këndueme prej tjerësh, ishin çmim i merituem i zotësis e i perkushtis së tij ndaj lahutën e vet, por nuk i u dukshin kurr aq të bukura si kur i këndonte aj n' atë herën e parë kur, në vetmi, ishte i marrun në poezi. Vetem një za kishte me mujtë me i përsëritë po njashtu si i këndonte aj: jehona.

E jehona s' përgjegjte!...

Si poet qi ishte — aj ndoshta pa dijtë me i dhanë maje — dishronte me shty natyrën në të jashtazakonshmën: pritëte ditën kur mali të pranonte e të këthente zanin e butë të lahutës. E n' andrrat e veta, mendonte se një orëligë e ndalte zanin e lahutës kund në ndo 'i shpellë të malit e s' e lente të këthejë dalë.

Shpresonte ndër zanat e mira qi një ditë o një tjetër kishin për ta mujtë orë-ligën.

Tashma ishte plakë. Të gjithë e çmojshin e e nderojshin. Shum heresh Famullitari e kishte thirrë te Qela tue i thanë të mirrte me vedi edhe lahutën, e e kishte lutë të ja këndonte kangët e trimënis qi kishte trashigue prej së parësh e qi kishte qitë aj vetë. Aj këndonte e Famullitari bante disa viza në leter. Ka 'i herë e ndalonte e i u lutëte me i përsëritë disa fjalë. Disa heresh edhe, erdh prej qytetit një njeri me syza e, edhe aj me leter perpara, ndigjonte kangën e tij. Plaku kujtonte se kishte mërrijte dita t' u vertetojshin andrrat e tija, por merzitej pse kurrkush nuk e kënaqte. Nuk e dinte i shkretë se ato kangë qi këndonte përpara letres kishin për të tingullue shumë ma larg se nëpër atë mal.

Por aj pritëte zanën e mirë...
E zana e mirë nuk u dukte...
E aj u plakte përherë e ma...
E edhe shpresët ma të mbramet dukeshin fikë...

Gishtat nuk i punojshin ma — dridheshin parregull sikurse zemra e tij — e nuk mujshin me e durue kordhën. Dora e djathtë dridhej edhe ajo, e nuk mund t' i xierte zanet e dikurshme prej lahutës.

Edhe zani i tij kishte ardhë tue u fikë si shpresët e si gishtat.

Djelmt e nipat i kanë shkue larg. I kanë thirrë për një mbledhje. Plakut i kanë thanë se diç të randësishem është tue ndodhë. I kanë thanë se Shqipnija është çue në kambë për të pasë një flamur, e bashkë me Flamur edhe Lirin.

Plaku nuk e xen besë.

Sa e sa herë tjera ishin çue mbë kambë të gjitha malet por nuk kishin mujtë me qitë gjë në dritë. Shum prej djelmsh sokola kishin mbetur, disa kishin këthye me plumba në shtat, me ndë kishin këthye, por me Flamur e me Liri jo.

Kësaj herë qan me vedi pse s' ka ma fuqi të këndojë trimënit e fatosavet qi kishin për të mbetur në kerkesë të Flamurit e të Liris. Shiqon lahutën të varun në mur: plakë edhe ajo si atë. E n' and tjetër të votres këqyrë hutën e vet me grykë teposhte. As ate s' ka fuqi ta shtrëngojë ma ndë çuer!

Mbas do ditësh ndihen disa krizma pushkësh shumë larg. Shkojnë tue u përsëritë. Shkojnë tue u afrue: luftimi tue u afrue shenjë se tanët po humbin... Por mbas andej potëra largohet një herë e për gjithmonë; ngatënjim! ndihen me andej zanet e burrave të malit kah këthejnë tue këndue të tanë shend.

Plaku çuditë...

Te kryet e shkallës duket djali i madh i tij,
me tjerë shokë mbas vedit. Ka ndër duer një cohë të
kuqe me një Shqipe të zezë mjedis.

« Shqipnija, Lirija! Njikjo është Shqipnija, njikëjo
është Lirija! » i thonë të gjithë njëj zani plakut.

E aj e kupton randësin e atyne fjalevet.

I tregojnë se në Deçiq, për njetë Flamur, i ki-
shtë mbetë i vram djali i vogël. Nuk qan. Forcohet
e trimënohet. I këthen energjia e dikurshme. Ndi-
diq në trup të vet. Lypë lahutën, e këndon.

Oh, sa bukur kësaj here e persëritë mali me
jehonë zanin e tij e të lahutës! Andrrat e tija ver-
tetohen e i dalin n' atë ças të gjithë fatosat e vde-
kun për lumëni të Shqipes.

Zana e mirë e ka ndie, ka mujtë orë-ligën qi
deri më sod nuk la kend me çue krye, e me jehonë
shkon tue këndue:

*Se na sod paskemi lë,
paskem pritë sod me lumnue,
me pà Shqipen tue flurue,
si mâ t' lumen mbi ket dhë!*

DIFTOJSI

Paraqitje		fq.	7
Cili është djepi i im?		»	9
Shtriga e lagjes		»	17
Na ka bijtë lulja në mur		»	23
Nji valzer		»	27
Dera qi nuk çe lej		»	29
Ta quej vjedhje?		»	33
Kur t' epet e mbara		»	37
Nana ka qitë në zjerm tejehin		»	43
Mica ose daci në shtëpin e rë		»	47
E shituëmja		»	53
Lulëja e kopshtit tit		»	59
Rromke		»	65
Teper vonë		»	69
Kushrij		»	77
Liza e Marija		»	81
Dallindyshës në vjeshtë		»	83
Drame shpirtnore		»	87
Për me paque zëmren		»	95
Zemër vashe		»	101
Zana e mirë		»	107

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

INSTITUTI I ARTE PEDAGOGJIK
SHKODER

BIBLIOTEKA

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

BOTIMET E MARSIT 1944:

JAKOV MILAJ: Raca Shqiptare

BENDO SHAPËRDANI: Çupat e Vançit

OSCAR WILDE: Princi i Lumtur

LEWIS CARROLL: Liza në Botën e Çudinave

BOTIMET E PRILLIT 1944:

ANDON FRASHËRI: I funtmi i Kastriotve

MIGJENI: Vargjet e Lira

INJAC ZAMPUTTI: Atje nën Hijen e Rozafës..

VICENTE BLASCO IBANEZ: Kasellja

BOTIMET QË DALIN NË MAJ 1944:

Përmbi. LEFTER DILO: Ligjëron Fan Noli

Dr. F. BUNGO: Si duhet t'i rrisim fëmijët t'onë?

Prof. FEJZI DIKA: Rezet e Larushme

WILLIAM PLOMER: Çaste dëfrimi t'An' Poshë
Tepelenës

BOTONJËS. ISMAIL MAL' OSMAN - TIRANË